

2010 YILI KOBİ MALİ DESTEK PROGRAMI

ETKİ ANALİZİ RAPORU

Bu Raporun oluşturulmasında
Genel Koordinatör Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi Başkanı
Mehmet Emin ÇAKAY ve Uzman Ömer ARVASI'ye
teşekkürlerimizi sunarız.

İÇİNDEKİLER

1	GİRİŞ	1
2	ANKETE İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER.....	3
2.1	İşletmelere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	3
2.2	İşletme Sahiplerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	9
3	MALİ DESTEK PROGRAMININ FİRMALARA ETKİSİ	11
3.1	Mali Destek Programının Üretim Kapasitesine Etkisi	11
3.2	Mali Destek Programının Üretim Miktarına Etkisi.....	13
3.3	Mali Destek Programının Aktif Büyüklüğüne Etkisi.....	14
3.4	Mali Destek Programının Ciro ve Net Kâra Etkisi	16
3.5	Mali Destek Programının Müşteri Sayısına Etkisi.....	18
3.6	Mali Destek Programının Üretim Maliyetlerine Etkisi.....	20
3.7	Mali Destek Programının Yeni Ürün Üretilmesine Etkisi	21
3.8	Mali Destek Programının İşletme Alan Büyüklüğüne Etkisi.....	23
3.9	Mali Destek Programının İhracata Etkisi	24
3.10	Mali Destek Programının İstihdama Etkisi	27
3.11	Mali Destek Programının Kurumsallaşmaya Etkisi.....	34
3.12	Mali Destek Programının Yatırım Kararına Etkisi	39
3.13	Mali Destek Programının Ardından Firmaların Finansman Arayışı.....	41
3.14	Firmaların Yeni Yatırım Yapma Düşüncesi	42
4	AJANS DESTEĞİNDEN MEMNUNİYET DÜZEYİ	44
5	PROJE UYGULAMA SONRASI FAALİYETLERİN DEVAMLILIĞI.....	46
6	SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	47
7	ANKET FORMU	48

Tablolar

Tablo 1: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği İlçe Dağılımı	3
Tablo 2: İşletmelerin Faaliyet Süresi	4
Tablo 3: Sanayide Faaliyet Gösteren İşletmelerin Dağılımı	5
Tablo 4: Firmaların Mülkiyet Durumunun Dağılımı	6
Tablo 5: Sektörlere Göre Firmaların Üretim Yaptıkları Yerler	7
Tablo 6: Anket Yapılan Firma Listesi	8
Tablo 7: Sanayide Üretim Yapan Firmaların Sektörel Üretim Kapasitesi Artışı.....	12
Tablo 8: Sanayide Üretim Yapan Firmaların Sektörel Üretim Artışı	14
Tablo 9: Sanayide Üretim Yapan Firmaların Aktif Büyüklük Artışı.....	15
Tablo 10: Sanayide Üretim Yapan Firmaların Ciro Artışı	16
Tablo 11: Sanayide Üretim Yapan Firmaların Net Kâr Değişimi.....	18
Tablo 12: Sanayide Üretim Yapan Firmaların Müşteri Sayısı Değişimi	19
Tablo 13: Sanayide Üretim Yapan Firmaların Üretim Maliyetlerindeki Değişim.....	21
Tablo 14: Yeni Ürün Üretimi ve Yeni Ürün Sayısı	22
Tablo 15: Sektörlere Göre Yeni Ürün Üreten Firma Sayısı	23
Tablo 16: İl Bazında İhracata Başlayan Firma Oranı.....	26
Tablo 17: İl ve Sektör Bazında İhracata Başlayan Firma Sayısı.....	26
Tablo 18: TRB2 İllerinin İhracat Yaptıkları Ülkeler	27
Tablo 19: Ülkelere Yapılan Sektörel İhracat.....	27
Tablo 20: İstihdam Sayılarının 2010 KOBİ MDP Öncesi ve Sonrası İstatistiksel Karşılaştırılması	29
Tablo 21: İstihdam Değişiminin Ana Sektörlere Göre Dağılımı	30
Tablo 22: Sanayi Sektöründe İstihdam Değişimi.....	30
Tablo 23: Ajans Desteğinin Firmaların Kurumsallaşmasına Etkisi	34
Tablo 24: Sanayi Sektöründeki Firmaların Ajans Desteği Sonrası Kurumsallaşması	35
Tablo 25: Ajans Desteğinin Yatırım Kararına Etkisi	40
Tablo 26: Sanayide Alt Sektörlerin DAKA'nın Açacağı KOBİ Hibesine Tekrar Başvuru Düşüncesi	44

Grafikler

Grafik 1: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği İl Dağılımı	3
Grafik 2: İşletmelerin Faaliyet Süresi	4
Grafik 3: Sanayide Faaliyet Gösteren İşletmelerin Sektörel Dağılımı	5
Grafik 4: İşletmelerin Mülkiyet Durumu Dağılımı	6
Grafik 5: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Yerlerin Dağılımı	7
Grafik 6: İşletmelerin Büyüklüğü Dağılımı	8
Grafik 7: İşletme Sahiplerinin Yaş Aralığı	9
Grafik 8: İşletme Sahiplerinin Eğitim Durumu	10
Grafik 9: İşletme Sahiplerinin Cinsiyet Dağılımı	11
Grafik 10: Üretim Kapasitesi Artışı Gerçekleşen Firma Sayısı	12
Grafik 11: Firmaların Üretim Artışı	13
Grafik 12: Firmaların Aktif Büyüklük Artışı	15
Grafik 13: Firmaların Ciro Artışı	16
Grafik 14: Firmaların Net Kâr Değişimi	17
Grafik 15: Firmaların Müşteri Sayısı Artışı	18
Grafik 16: Satış Yapılan İller	19
Grafik 17: Firmaların Üretim Maliyetlerinin Değişimi	20
Grafik 18: Yeni Ürün Üretmeye Başlayan Firma Sayısı	21
Grafik 19: Yeni Üretilmeye Başlanan Ürün Sayısı	22
Grafik 20: İşletmelerin Alan Büyüklüğü Değişimi	23
Grafik 21: İhracata Başlayan Firma Sayısı	24
Grafik 22: Firmaların İhracat Artışı	25
Grafik 23: İhracat Yapılan Ülke Sayısı	25
Grafik 24: Ülke Bazında İhracat Yapan Firma Sayısı	26
Grafik 25: İstidam Değişiminin İllere Göre Dağılımı	29
Grafik 26: İstihdam Edilen Personelin Eğitim Durumu	31
Grafik 27: Ana Sektörlere Göre İstihdamın Eğitim Seviyesi	32
Grafik 28: : Sanayinin Alt Sektörlerine Göre İstihdamın Eğitim Seviyesi	32
Grafik 29: Üretim Yerine Göre İstihdamın Eğitim Düzeyi	33
Grafik 30: AR-GE Personeli İstihdam Etme	33
Grafik 31: Ajans Desteğinin Kurumsallaşmaya Etkisi	34
Grafik 32: Üretim Yerine Göre Kurumsallaşma	35

Grafik 33: Web Sitesinin Kurulmasında Ajans Desteği.....	36
Grafik 34: Patent Tescili, Marka Tescili, Faydalı Model Tescili, Endüstriyel Tasarım Tescili	36
Grafik 35:Patent, Marka, Faydalı Model, Endüstriyel Tasarım Tescil Sayısı	37
Grafik 36: Sanayi Sektöründe Tescil Alan Firma Sayısı	37
Grafik 37: Alınan Sertifika Sayısı	38
Grafik 38: Yıllara Göre Fuarlara Katılım.....	38
Grafik 39: Ajans Desteğinin Yatırımlara Etkisi	39
Grafik 40: Üretim Yerine Göre Ajans Desteğinin Yatırıma Etkisi.....	40
Grafik 41: Ajans Desteğinden Sonra Başka Kurumdan Hibe Desteği Alınması	41
Grafik 42: Banka Kredisi Başvurusu Yapan Firma Sayısı.....	42
Grafik 43: Yeni Yatırım Yapma Düşüncesinde Olan Firmalar.....	42
Grafik 44: Destek Alınan Sektörde Yeni Yatırım İsteği	43
Grafik 45: DAKA'nın Açılacak KOBİ Desteklerine Tekrar Başvurma İsteği	44
Grafik 46: Ajans Destek Mekanizmasından Memnun Olma	45
Grafik 47: Memnun Olmama Nedeni.....	45
Grafik 48: Proje Uygulama Sonrası Faaliyetlerin Devamlılığı	46

1 GİRİŞ

2010 yılı KOBİ Mali Destek Programı TRB2 Bölgesinin rekabet gücünü arttırmak, ekonomik kalkınmasında ivme yaratmak, bölgedeki girişimciliği yaygınlaştırmak ve bölgedeki istihdamı arttırmak amacıyla küçük ve orta ölçekli işletmelerin faaliyetlerini desteklemek için 2011-2013 yılları arasında uygulanmıştır. Bu mali destek programının öncelikleri şu şekilde belirlenmiştir:

Öncelik 1: Yapı malzemeleri, gıda sanayi ve emek yoğun alanlarda üretim yapan işletmelerin kapasitesinin artırılması (Üretim araç ve gereçlerinin yenilenmesi, bilgi teknolojileri kullanımının artırılması, pazarlama kabiliyetlerinin geliştirilmesi)

Öncelik 2: Turizm işletmelerinin uluslararası hizmet standartlarına uyumlarının sağlanması (Turizm sektöründe faaliyet gösteren mevcut işletmelerin hizmet kalitesinin artırılması ve altyapılarının geliştirilmesi, turizm ürünlerin çeşitlendirilmesi, alternatif turizm potansiyelinin değerlendirilmesi)

Öncelik 3: İhracata dayalı üretim gerçekleştiren işletmelerin üretim ve pazarlama kapasitesinin artırılması (İhracata yönelik imalat sektöründe faaliyet gösteren mevcut işletmelerin modernizasyonu, bilgi teknolojileri kullanımının artırılması, pazarlama kabiliyetlerinin geliştirilmesi)

Öncelik 4: Bölgede üretimi mevcut olmayan ürünlerin bölgede üretilmesi ve girişimciliğin yaygınlaştırılması (Bölgede üretimi olmayan kırtasiye ürünleri, elektrik elektronik malzeme, bilgisayar sarf malzemeleri, iletişim ekipmanları, kağıt ambalaj ve mukavva ürünleri, fabrikasyon metal ürün, bilgisayar ve bilgisayar çevre birimleri, elektrikli teçhizat, kablo imalatı gibi alanların desteklenmesi)

Bu program kapsamında desteklenecek projeler için tahsis edilen toplam kaynak tutarı 11.100.000 TL'dir. Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından bu program için kullandırılan toplam kaynak tutarı 8.469.992,10 TL'dir. Sözleşme imzalama döneminin sonunda toplam proje sayısı 51'e ulaşmış ve program başında ilan edilen 11.100.000,00 TL'lik kaynağın tümü sözleşmeye bağlanmıştır. Uygulama döneminde, 51 projeden 11'inin sözleşmeleri çeşitli nedenlerle feshedilmiştir. Kalan 40 proje uygulama sürecini başarıyla tamamlamıştır. 40 projeden; 6 tanesi Bitlis, 5 tanesi Hakkari, 11 tanesi Muş, 18 tanesi Van ilinde uygulanmıştır

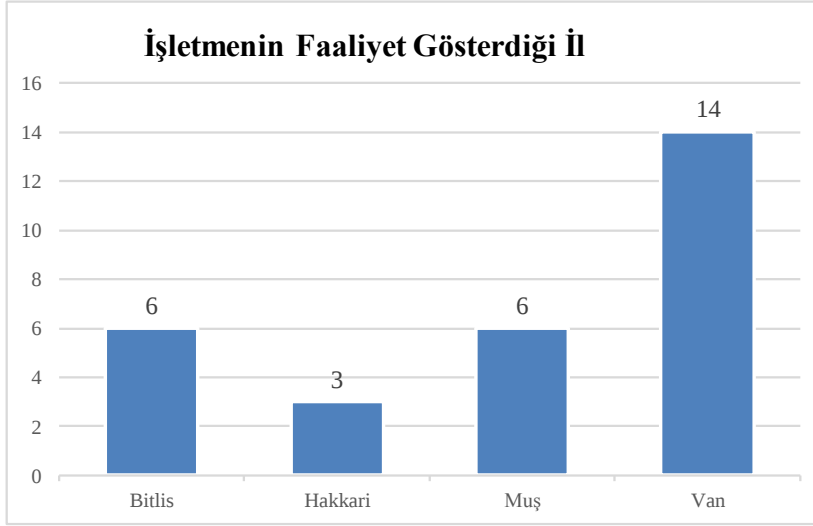
2010 KOBİ Mali Destek Programı kapsamında projelerini başarılı bir şekilde tamamlayan firmalardan 29 (%72,5) tanesi ile 2015 yılının 2. yarısında programın etkisi ölçmek için yüz yüze anket uygulanmıştır. Anket sonuçları Excel ve SPSS programlarına aktararak analizler yapılmıştır.

2 ANKETE İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

2.1 İşletmelere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Ankete katılan firmaların %48'ı Van'da, %21'i Muş'ta, %21'i Bitlis'te ve %10'u Hakkari'de faaliyet göstermektedir.

Grafik 1: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği İl Dağılımı

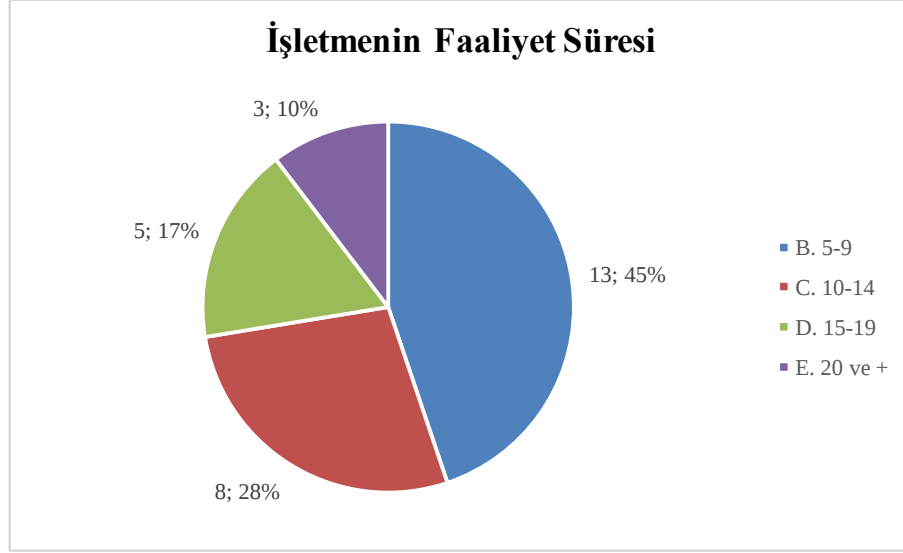
İlçe olarak bakıldığında firmaların Tuşba'da (%27,6), Tatvan'da (%17,2), İpekyolu'nda (%10,3), Muş Merkezde (%10,3) ve Yüksekova'da (%10,3) yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 1: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği İlçe Dağılımı

İlçe	Firma Sayısı	Yüzde Dağılımı
Ahlat	1	3,4%
Bulanık	1	3,4%
Edremit	2	6,9%
Erciş	1	3,4%
İpekyolu	3	10,3%
Malazgirt	2	6,9%
Muş Merkez	3	10,3%
Tatvan	5	17,2%
Tuşba	8	27,6%
Yüksekova	3	10,3%
Toplam	29	100,00%

Ankete katılan firmaların %45'i 5-9 yıl gibi kısa sayılabilecek bir geçmişe sahiptir. Firmaların %28'i 10-14 yıl, %17'si 15-19 yıl, %10'u 20 yıl ve üzeri bir süre faaliyet göstermektedir. Bu veriler TRB2 Bölgesinde genel olarak genç sayılabilecek firma yapısı ile uyumludur.

Grafik 2: İşletmelerin Faaliyet Süresi

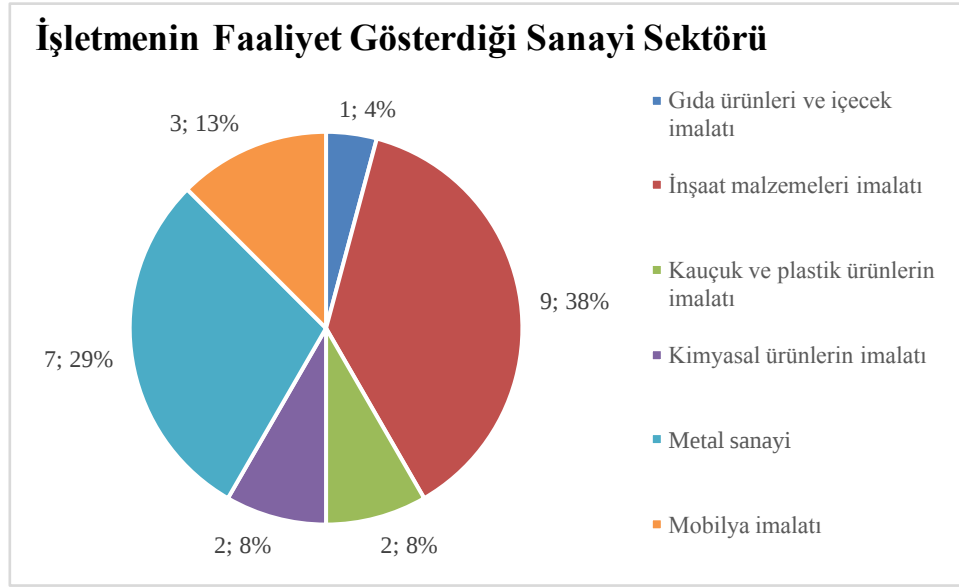
İl bazında dağılıma bakıldığında Bitlis ve Hakkari'de firmalarının genellikle 5-9 yıl ve 10-14 yıl aralığında faaliyet gösterdiği, Muş'ta faaliyet gösteren firmaların 10-19 yaş aralığına yığıldığı ve Van'daki firmaların 5-9 yıl ve 15-19 yıl aralığında faal oldukları görülmektedir.

Tablo 2: İşletmelerin Faaliyet Süresi

İşletmelerin Faaliyet Süresi	Bitlis	Hakkari	Muş	Van	Toplam
5-9	50,0%	66,7%	0,0%	57,1%	44,8%
10-14	50,0%	33,3%	50,0%	7,1%	27,6%
15-19	0,0%	0,0%	33,3%	21,4%	17,2%
20 ve +	0,0%	0,0%	16,7%	14,3%	10,3%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Firmaların ana sektörlere göre dağılımında sanayi alanında faaliyet gösterenlerin oranı (%83) olurken hizmetler alanı %17 seviyesinde kalmıştır. Sanayi sektöründe %38 ile inşaat malzemeleri üretimi ilk sırada gelirken %29 ile metal sanayi ikinci sırada gelmektedir. Mobilya imalatı yapan işletmeler toplam firma sayısının %13'üne denk gelmektedir.

Grafik 3: Sanayide Faaliyet Gösteren İşletmelerin Sektörel Dağılımı

Sanayi işletmelerinin il bazında sektörel dağılımda Bitlis'te metal sanayi ve mobilya üretimi, Hakkari'de ile inşaat malzemeleri imalatı, Muş'ta gıda ürünleri ve içecek imalatı, kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı ve metal sanayi ve Van'da ise inşaat malzemeleri imalatı öne çıkmaktadır. İlçelere göre veriler incelendiğinde Bulanık'ta metal sanayi, Edremit'te kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, Erciş'te inşaat malzemeleri imalatı, İpekyolu'nda inşaat malzemeleri imalatı ve mobilya üretimi, Malazgirt'te metal sanayi, Muş Merkezde ise gıda ürünleri ve içecek imalatı ve kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, Tatvan'da metal sanayi ve mobilya imalatı, Tuşba'da inşaat malzemeleri imalatı, kimyasal ürünlerin imalatı, metal sanayi ve mobilya ve Yüksekova'da ise inşaat malzemeleri imalatı gerçekleşmektedir.

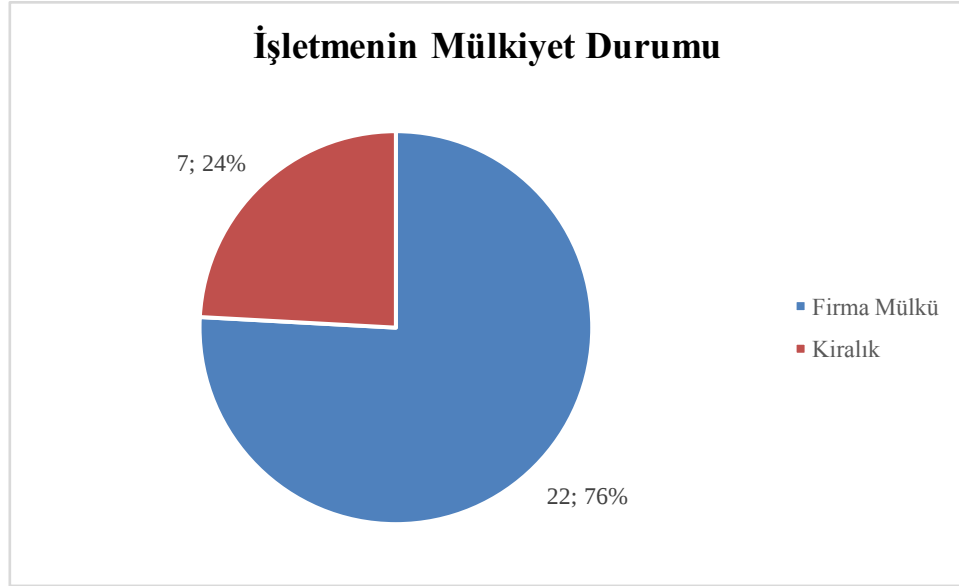
Tablo 3: Sanayide Faaliyet Gösteren İşletmelerin Dağılımı

Sanayide Faaliyet Gösteren İşletmelerin Sektörel Dağılımı	Bitlis	Hakkari	Muş	Van	Toplam
Gıda ürünleri ve içecek imalatı	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	4,2%
İnşaat malzemeleri imalatı	0,0%	100,0%	0,0%	50,0%	37,5%
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	0,0%	0,0%	20,0%	8,3%	8,3%
Kimyasal ürünlerin imalatı	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	8,3%
Metal sanayi	75,0%	0,0%	60,0%	8,3%	29,2%
Mobilya imalatı	25,0%	0,0%	0,0%	16,7%	12,5%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hizmetlerde faaliyet gösteren ve ankete katılan firmalardan 5 firmanın tamamı konaklama (otel) üzerine faaliyet göstermektedir. Bu firmaların 2 adedi (%20) Bitlis'te 1 tanesi (%20) Muş'ta ve 2 tanesi Van'da (%40) yer almaktadır.

Firmaların geneli (%76) kendi mülklerinde faaliyet gösterirken az bir kısmı (%24) işyerini kiralamak suretiyle faaliyetlerine devam etmektedir.

Grafik 4: İşletmelerin Mülkiyet Durumu Dağılımı

İllere göre değerlendirildiğinde kiralık olarak faaliyet gösteren firma oranının en yüksek olduğu iller %50 ile Muş'tur. Diğer illerde firma sahiplerinin mülk sahipliğinin daha fazla olduğu görülmektedir. Mülkiyet sahipliği oranının en yüksek olduğu firma oranı %93 ile Van iline aittir.

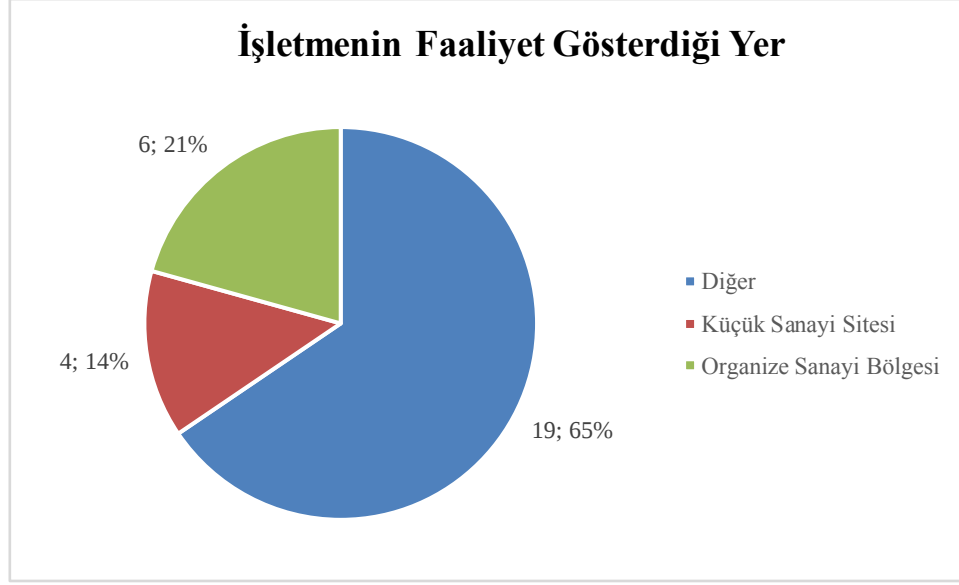
Tablo 4: Firmaların Mülkiyet Durumunun Dağılımı

Firmaların Mülkiyet Durumu	Bitlis	Hakkari	Muş	Van	Toplam
Firma Mülkü	66,7%	66,7%	50,0%	92,9%	75,9%
Kiralık	33,3%	33,3%	50,0%	7,1%	24,1%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Firmaların faaliyet gösterdiği yerlere bakıldığında %21'inin organize sanayi bölgelerinde, %14'ünün küçük sanayi sitelerinde ve %65'inin diğer yerlerde üretim yaptıkları görülmektedir. Muş ve Bitlis'teki firmaların %16,7'si, Van'daki firmaların ise %14,3'ü küçük sanayi sitelerinde faaliyet göstermektedir. Organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren

işletmelerin olduğu tek il Van olup Van'daki firmaların %42,9'u Van Organize Sanayi Bölgesinde üretim yapmaktadır. Bunların dışındaki firmalar ise sanayi alanları dışında yer almaktadır. TRB2 Bölgesindeki endüstriyel alanlara bu firmaların kaydırılarak bu alanlarda toplanmasının hem sanayi üretimi açısından, hem çevre ve sağlık açısından ve hem de kentte yaşam kalitesinin artırılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Grafik 5: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Yerlerin Dağılımı

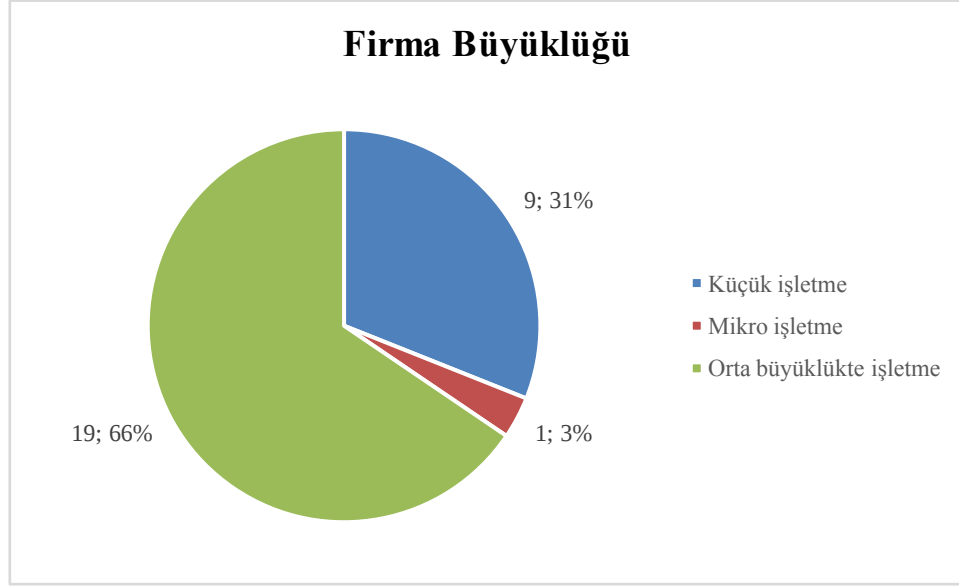
Sanayi üretimi gerçekleştiren firmaların alt sektörlere göre kırılımı incelendiğinde inşaat malzemeleri imalatı yapan firmaların %33,3'ü organize sanayi bölgelerinde (OSB) yer almaktadır. Metal sanayi üzerine çalışan firmaların %14,3'ü ve kimyasal ürünlerin imalatı yapan firmaların tamamı OSB'lerde yer almaktadır. Mobilya üretimi yapan tüm firmalar ile metal sanayide faaliyet gösteren firmaların %14,3'ü küçük sanayi sitelerinde faaliyetlerine devam etmektedir.

Tablo 5: Sektörlere Göre Firmaların Üretim Yaptıkları Yerler

İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Yerler	Küçük Sanayi Sitesi	Organize Sanayi Bölgesi	Diğer	Toplam
Gıda ürünleri ve içecek imalatı	-	-	1	1
İnşaat malzemeleri imalatı	-	3	6	9
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	-	-	2	2
Kimyasal ürünlerin imalatı	-	2	-	2
Metal sanayi	1	1	5	7
Mobilya imalatı	3	-	-	3
Toplam	4	6	14	24

Firmaların firma büyüklüğü sorusuna verdikleri cevaplarda %65,5 oranındaki firmanın kendisini orta büyüklükte işletme olarak nitelendirdiği görülmektedir. %31 oranında işletme küçük, %3,4 oranında ise mikro işletme olarak tanımlamıştır.

Grafik 6: İşletmelerin Büyüklüğü Dağılımı

Aşağıdaki tabloda 2010 KOBİ Mali Destek Programı kapsamında projelerini başarılı bir şekilde tamamlamış ve anket yapılan 29 firmanın ismi yer almaktadır.

Tablo 6: Anket Yapılan Firma Listesi

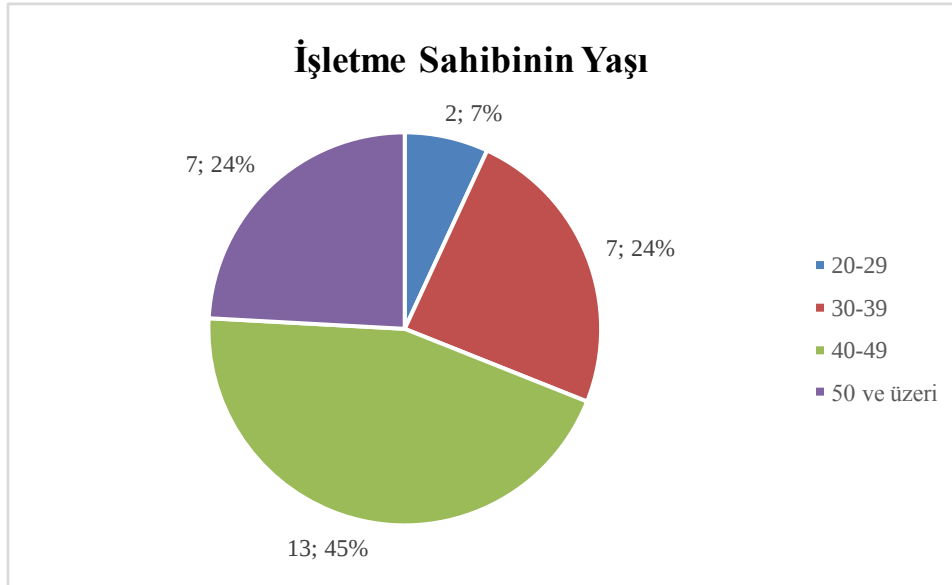
Sıra No	Firma Adı	İl	İlçe
1	Nihat Durak- Akın Rekor	Van	Tuşba
2	3F Mobilya Dekorasyon Ve Orman Ürünleri Turizm İnşaat Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi	Van	Tuşba
3	Aksoylar Turizm İşletmeciliği San.ve Tic.A.Ş.	Van	Edremit
4	Özeraylar Nakliyat ve Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Ltd.Şti	Van	Edremit
5	Erciş Parke İnş.Tic.Ltd.Şti.	Van	Erciş
6	Akser Yapı Kimyasalları Üretim Paz. İnş. İth. İhr. San. Tic. Ltd. Şti.	Van	Tuşba
7	İsa Akar Taşımacılık Akaryakıt İnş.Gıda İth.İhr.San.Tic.Ltd.Şti	Van	Tuşba
8	Göl Turizm Tic. San. A.Ş.	Van	İpekyolu
9	Can Elektrik İnş. Müh. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.	Van	İpekyolu
10	Bosaş Yapı İnşaat Turizm San. ve Tic.Ltd Şti	Van	Tuşba
11	İzfa İnş. Yapı Elemanları Sanayi Ltd Şti	Van	Tuşba
12	İl-Sa Beton San. Tic. Ltd. Şti.	Van	Tuşba
13	Dumanlar Ltd. Şti.	Van	İpekyolu
14	Gülerbay İml.İnş.San.Tic. A.Ş.	Van	Tuşba
15	Mistaş Gıda İnş.Tur.Oto San. ve Dış Tic.A.Ş.	Muş	Muş Merkez
16	Muş Plastik Tekstil İnş.Gıda Sanayi ve Tic.Ltd.Şti	Muş	Muş Merkez

17	Ataksan Tarım Makineleri Ziraî Aletler Nakliyat Gıda Petrol Ürünleri İhr.İth.Ltd.Şti	Muş	Malazgirt
18	Sağlam Ziraî Aletler İthalat İhracat Ltd. Şti.	Muş	Malazgirt
19	Zeki Özavcılar Makine Sanayi Petrol Ticaret Ltd.Şti.	Muş	Bulanık
20	Zümrüt Enerji Elektrik Üretimi Sağlık Ve Gıda San.Dış.Tic.A.Ş	Muş	Muş Merkez
21	Can-San İnş.Tarım Hayvancılık San.Tic ve Paz. Ltd.Şti	Hakkari	Yüksekova
22	Göktaş Kardeşler İth.İhr.Gıda San.ve Ltd.Şti	Hakkari	Yüksekova
23	Emin Tuğba Yapı İnş. Ltd. Şti.	Hakkari	Yüksekova
24	Emin Ticaret-Doğu Grup İzo. Yapı Market	Bitlis	Tatvan
25	Gürgenler Orman Ür. İnş. san. Tic. Lt. Şti.	Bitlis	Tatvan
26	Ahlat Bayındır Turizm Otelcilik İnş. Ve Tic. Ltd. Şti.	Bitlis	Ahlat
27	Mostar Turizm İnş. San. Tic. Ltd. Şti.	Bitlis	Tatvan
28	Sevinç Elektrik İnş. San. Tic. Ltd. Şti.	Bitlis	Tatvan
29	Metin Demirel-Aktif Elektrik	Bitlis	Tatvan

2.2 İşletme Sahiplerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Firma sahiplerine ilişkin olarak ankette yaş, eğitim durumu ve cinsiyet soruları yöneltilmiştir. Firma sahibinin yaşına bakıldığında zaman 20-29 yaş aralığında olanlar %7, 30-39 yaş aralığında olanlar %24, 40-49 yaş aralığında olanlar %45, 50 yaş ve üzeri olanlar ise %24 oranındadır.

Grafik 7: İşletme Sahiplerinin Yaş Aralığı

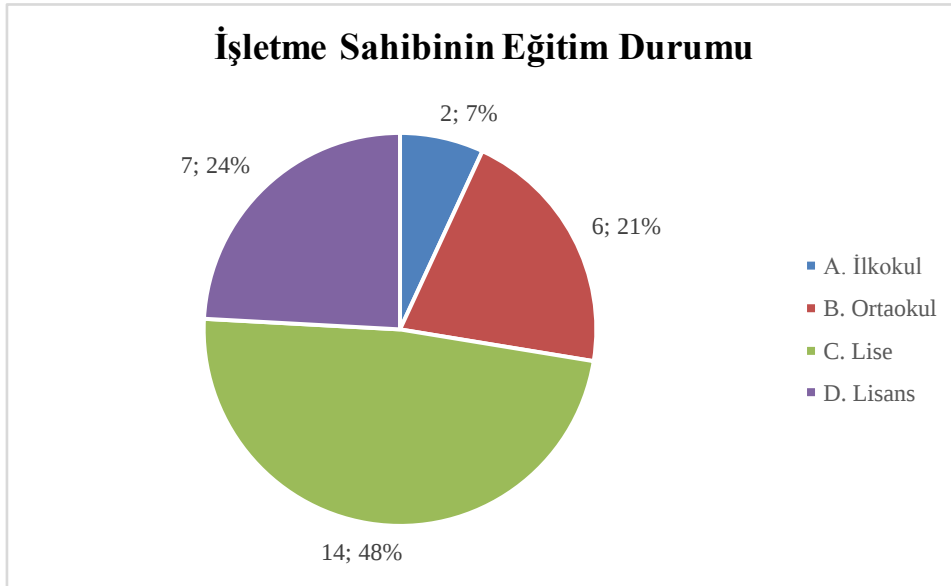

Bitlis'te faaliyet gösteren firmaların geneli 40 yaşın üzerindedir (%33,3'ü 40-49 yaş aralığında, %33,3'ü 50 yaş ve üzeri). Hakkari'de yer alan firma sahiplerinin yaşı 30-39 aralığındadır. Muş'taki firma sahiplerinin %83,3'ü 40-49 yaş aralığında yer almaktadır. Van'da faaliyet gösteren işletme sahiplerinin %42,9'u 40-49 yaş aralığında, %28,6'sı 50 yaş ve üzeri

ve %21,4'ü 30-39 yaş aralığında bulunmaktadır. Küçük sanayi sitelerinde faaliyet gösteren işletme sahiplerinin %75'i 40-49 yaş aralığında bulunmaktadır. Bu bölgelerde üretim yapan firma sahiplerinin %25'i ise 30-39 yaş aralığında yer almaktadır. Organize sanayi bölgelerinde yer alan işletme sahiplerinin %66,7'si 40-49 yaşları arasındandır. Diğer yatırımcılar 20-29 yaş aralığındadır (%16,7) ve 50 yaş ve üzerindedir (%16,7).

Firma sahiplerinin eğitim durumu incelendiğinde yaklaşık yarısının lise mezunu olduğu dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, düşük bir oranın (%7) ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Ortaokul mezunları %21'e denk gelirken en yüksek oranın olduğu lise mezunları %48 seviyesindedir. Lisans mezunu oranı %24 seviyesindedir. Lisanüstü eğitime sahip işletme sahibi bulunmamaktadır.

Grafik 8: İşletme Sahiplerinin Eğitim Durumu

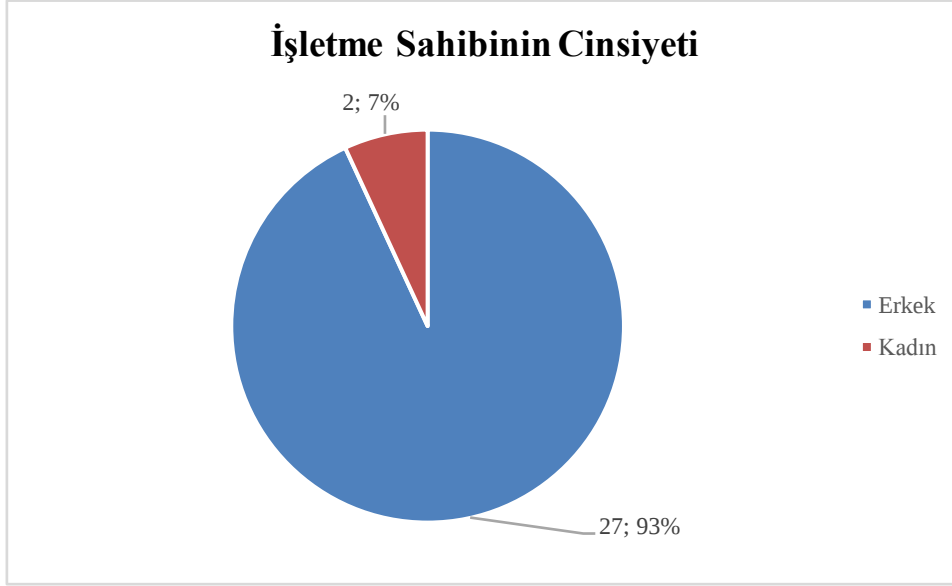

İllere göre irdelendiğinde Bitlis'te ortaokul ,lise ve lisans mezunlarının eşit dağıldığı, Hakkari ve Muş'ta ise lise mezunu işletme sahiplerinin öne çıktığı görülmektedir. Van'da faaliyet gösteren işletme sahiplerinin %43'ü lise mezunu iken %28,6'sı lisans ve %21,4'ü ortaokul mezunudur. Küçük sanayi sitelerinde faaliyetlerini sürdüren işletme sahiplerinin yarısı ortaokul mezunu iken çeyreği lise ve diğer çeyreği lisans mezunudur. Organize sanayi bölgelerinde yer alan işletmelerin ise %66,7'si lise mezunudur. Bu bölgelerde faaliyet gösteren firma sahiplerinin %16,7'si ilkokul ve kalan %16,7'si ise lisans mezunudur.

Anket yapılan işletme sahiplerinin %7'si (2 kişi) kadındır. Kadın girişimcilerden biri Bitlis'te, biri de Van'da yer alan işletmelerde bulunmaktadır. Her iki kadın girişimci de konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri alanında (otel) faaliyetlerini sürdürmektedir. Her ne

kadar sayı oldukça düşük olsa da kadın girişimcilerin mali destek programlarında destek alması sevindirici bir gelişmedir. TRB2 Bölgesi genel olarak girişimcilikte erkek egemen bir yapıya sahip olduğu bilinmektedir.

Grafik 9: İşletme Sahiplerinin Cinsiyet Dağılımı

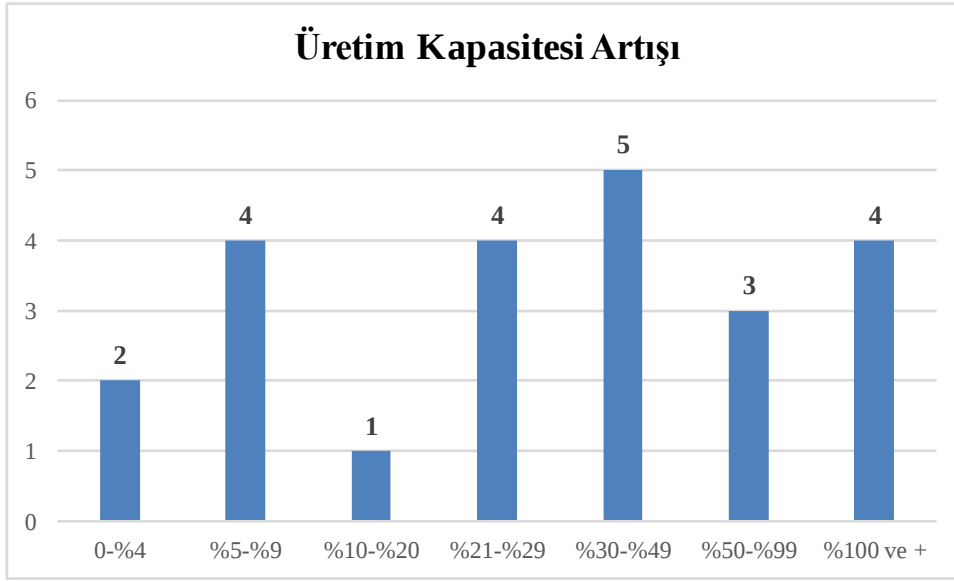
3 MALİ DESTEK PROGRAMININ FİRMALARA ETKİSİ

2010 yılı KOBİ Mali Destek Programının desteklenen firmalara etkisini ölçmek için programın üretim kapasitesi, üretim miktarı, aktif büyüklüğü, ciro, net kâr, müşteri sayısı, üretim maliyetleri, yeni ürün üretimi, üretim alanı büyüklüğü, ihracat, istihdam, kurumsallaşma ve yatırım kararına yönelik sorular yöneltilmiştir.

3.1 Mali Destek Programının Üretim Kapasitesine Etkisi

Mali destek programlarının firmalar üzerindeki en bariz etkilerinden biri üretim kapasitesinde yaşanan artıştır. Özellikle sanayi üretimi gerçekleştiren firmaların mali destek kapsamında satın aldıkları yeni makine ekipman üretim kapasitelerinin birkaç kat artmasına yol açabilmektedir. Üretim kapasitesindeki değişikliğe ilişkin firmalara sorulan soruya firmaların %22'si %30-%49 aralığında bir kapasite artışı yaşandığını belirterek cevap vermiştir. Firmaların %18'i %5-%9 aralığı, %21-%29 aralığı ve en az iki katı üretim kapasitesi artışı olduğunu belirtmiştir. %5'e kadar üretim kapasitesi artışı olduğunu belirten firmaların oranı %9 olarak gerçekleşmiştir. %10-%20 aralığında kapasite artışı olduğunu ifade eden firmaların oranı %4 seviyesinde kalmıştır.

Grafik 10: Üretim Kapasitesi Artışı Gerçekleşen Firma Sayısı

İl bazında verilere bakıldığında Bitlis'te firmaların %25'i %10-%20 aralığında, %25'i %21-%29 aralığında, %25'i %30-%49 aralığında üretim kapasitesi artışı olduğunu belirtirken %25'i en az 2 kat üretim kapasitesi artışı olduğunu belirtmiştir. Hakkari'de firmaların üçte biri %30-%49 aralığında, üçte biri en az 2 kat üretim kapasitesi artışı ve üçte biri %5'e kadar üretim kapasitesi artışı olduğunu ifade etmiştir. Muş'ta firmaların dörtte biri %5'e kadar, dörtte biri %5-%9 aralığında kapasite artışı, dörtte biri %30-%49 aralığında üretim kapasitesi artışı ve dörtte biri %50-%99 aralığında kapasite artışı olduğunu belirtmiştir. Van'da üretim yapan firmaların %25'i %5-%9 aralığında kapasite artışı ve %25'i %21-%29 aralığında üretim kapasitesi artışı olduğunu beyan etmiştir.

Gıda ürünleri ve içecek sektöründe faaliyet gösteren firmanın 0-%4 aralığında üretim kapasitesi artışı kaydettiği, inşaat imalatı yapan firmaların yarıya yakınının %50 ve üstünde kapasite artışı yakaladığı, kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı yapan firmanın en az 2 kat üretim kapasitesi artışı gerçekleştirdiği, kimyasal ürün imalatı yapan firmaların %30-%49 aralığında kapasitelerinin arttığı, mobilya imalatı yapan firmaların %21-29 aralığında üretim kapasitesi artışı kaydettiği görülmektedir.

Tablo 7: Sanayide Üretim Yapan Firmaların Sektörel Üretim Kapasitesi Artışı

Üretim Kapasitesi Artışı	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	İnşaat malzemeleri imalatı	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	Kimyasal ürünlerin imalatı	Metal sanayi	Mobilya imalatı
0-%4	100,00%	11,11%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
%5-%9	0,00%	22,22%	0,00%	0,00%	28,57%	0,00%
%10-%20	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	14,29%	0,00%
%21-%29	0,00%	11,11%	0,00%	0,00%	14,29%	66,67%

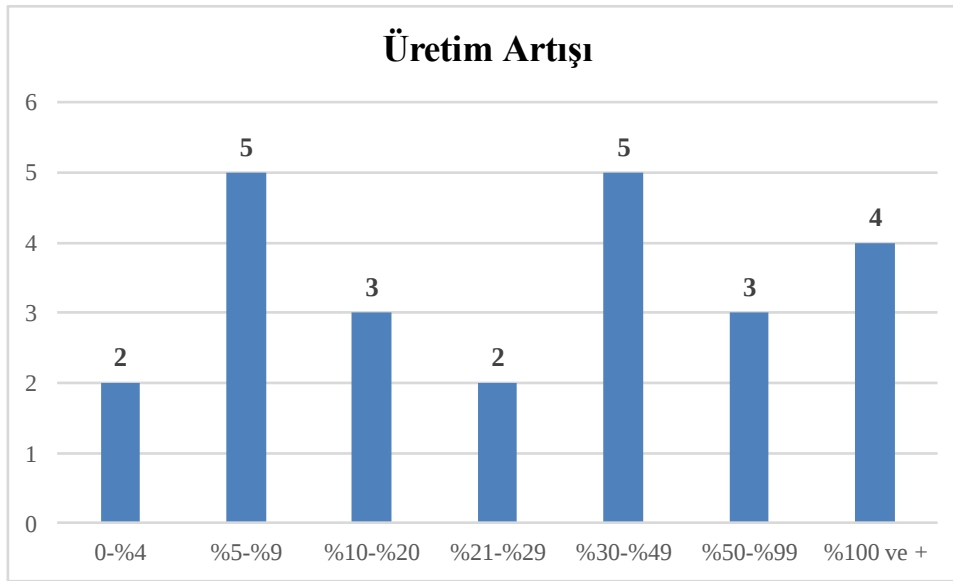
%30-%49	0,00%	11,11%	0,00%	100,00%	28,57%	0,00%
%50-%99	0,00%	22,22%	0,00%	0,00%	14,29%	0,00%
%100 ve +	0,00%	22,22%	100,00%	0,00%	0,00%	33,33%
Toplam	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Küçük sanayi sitelerinde firmaların yarısı %21-%29 aralığında üretim kapasitesi artışı olduğunu belirtirken organize sanayi bölgelerindeki firmaların üçte biri %5-%9, üçte biri %30-%49, üçte biri %50-%99 aralığında üretim kapasitesi artışı olduğunu ifade etmiştir.

3.2 Mali Destek Programının Üretim Miktarına Etkisi

Ankete katılan firmaların %21'i %5-%9 aralığında üretim artışı olduğunu belirtmiştir. Yine %21'e denk gelen kısmı da %30-%49 aralığında üretim artışı yaşandığını kaydetmiştir. En az iki kat üretim artışı kaydedildiğini belirten firmaların oranı %17 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 11: Firmaların Üretim Artışı

İl bazlı veriler irdelendiğinde Bitlis'te faaliyet gösteren firmaların yarısının %10-%20 aralığında üretim artışı kaydettiği görülmektedir. Firmaların %25'i, %30-%49 aralığında, kalan %25'i ise 2 kat ve üzerinde üretim miktarını artırmıştır. Hakkari'de firmaların üçte biri %5'e kadar, üçte biri %30-%49 aralığında ve üçte biri 2 kat ve üstünde üretimlerinin arttığını bildirmiştir. Muş'taki firmaların büyük çoğunluğu %30'un altında bir seviyede üretim artışı olduğunu ifade etmiştir. Van'daki firmaların %60'a yakını ise %30'un üzerinde üretimlerinin arttığını belirtmiştir.

İmalat sanayi alt sektörleri irdelendiğinde gıda ürünleri ve içecek imalatı yapan firmanın %5'e kadar üretim artışı gerçekleştirdiği görülmektedir. İnşaat malzemeleri üreten firmaların %55'i %30'un üzerinde üretimin arttığını beyan etmişlerdir. Metal sanayinde yoğunlaşma %5-%20 aralığında olurken mobilya firmaları %20'nin üstünde üretim miktarı yaşadığını kaydetmişlerdir.

Tablo 8: Sanayide Üretim Yapan Firmaların Sektörel Üretim Artışı

Üretim Artışı	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	İnşaat malzemeleri imalatı	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	Kimyasal ürünlerin imalatı	Metal sanayi	Mobilya imalatı
0-%4	100,0%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
%5-%9	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	28,6%	0,0%
%10-%20	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	42,9%	0,0%
%21-%29	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	33,3%
%30-%49	0,0%	11,1%	0,0%	100,0%	14,3%	33,3%
%50-%99	0,0%	22,2%	0,0%	0,0%	14,3%	0,0%
%100 ve +	0,0%	22,2%	50,0%	0,0%	0,0%	33,3%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Küçük sanayi sitelerinde üretim yapan firmalar genel olarak %10-%50 aralığında üretim artışı yaşadığını belirtmiştir. Organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren firmaların geneli ise %30-%100 aralığında üretim miktarlarının arttığını ifade etmişlerdir.

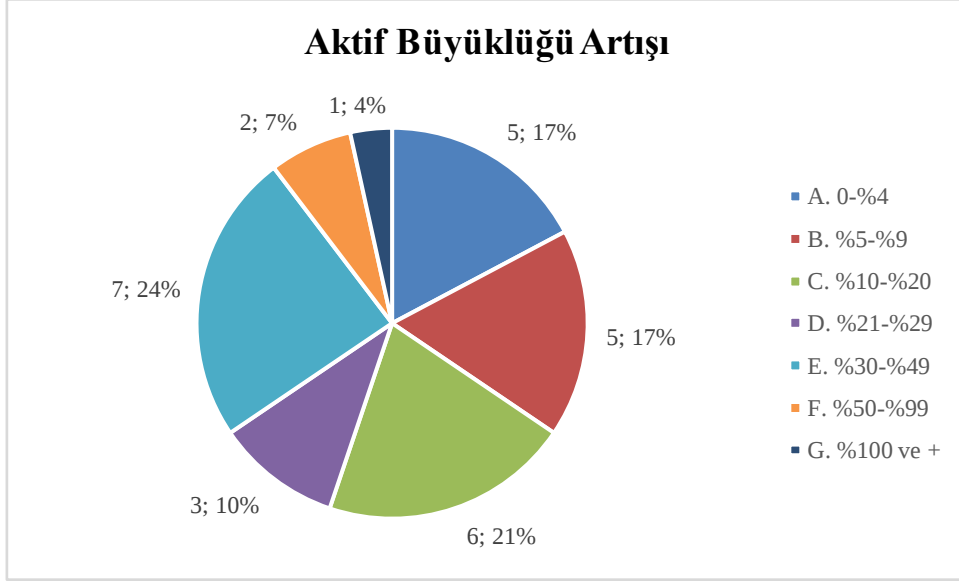
3.3 Mali Destek Programının Aktif Büyüklüğüne Etkisi

2010 yılı KOBİ Mali Destek Programı kapsamında destek alan ve ankete katılan firmaların %17'si %5'e kadar bilanço (aktif) büyümesi gerçekleştiğini belirtmiştir. Firmaların %21'i %10-%20 aralığında, %24'ü ise %30-%49 aralığında aktiflerinin büyüdüğünü ifade etmiştir.

İllere göre veriler incelendiğinde Bitlis'te faaliyet gösteren firmaların yarısı aktif büyüklük artışının %10-%20 aralığında olduğunu ifade etmiştir. Firmaların üçte biri %30-%49 aralığında aktif büyüklük artışı olduğunu belirtmiştir. Hakkari'de firmaların üçte biri %5'e kadar, üçte ikisi ise %30-%100 aralığında aktif büyüklük gerçekleştiğini beyan etmiştir. Muş'ta üretim yapan firmaların %70'e yakını %20'nin altında aktif büyüklük miktarının arttığını ifade etmiştir. Diğer Muş firmaları %30-%49 arasında aktiflerinin büyüdüğünü ifade etmişlerdir.

Van'da üretim yapan firmaların tamamına yakını ise %50'nin altında bilanço artışları yaşandığını belirtmiştir.

Grafik 12: Firmaların Aktif Büyüklük Artışı

İmalat sanayinde alt sektörlere göre analiz yapıldığında inşaat malzemeleri üreten işletmelerin %67'sinin %10'unun altında aktif büyüklük gerçekleştirdiği görülmektedir. Metal sanayi işletmeleri %5-%50 aralığında aktiflerinin arttığını ifade etmiştir. Mobilyada ise %21-%50 aralığında bilanço artışı yaşandığı görülmektedir.

Tablo 9: Sanayide Üretim Yapan Firmaların Aktif Büyüklük Artışı

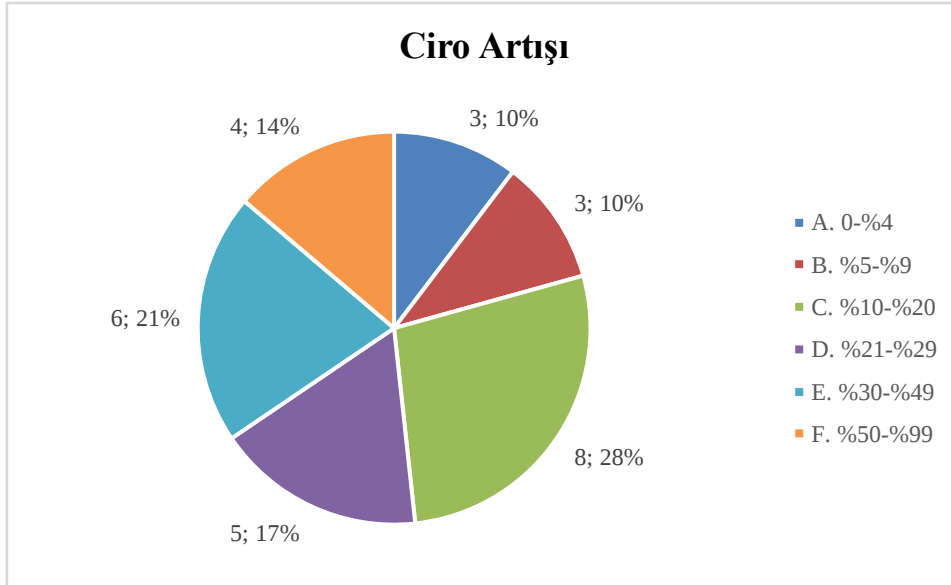
Aktif Büyüklük Artışı	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	İnşaat malzemeleri imalatı	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	Kimyasal ürünlerin imalatı	Metal sanayi	Mobilya imalatı
0-%4	100,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
%5-%9	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	28,6%	0,0%
%10-%20	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	28,6%	0,0%
%21-%29	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	14,3%	33,3%
%30-%49	0,0%	11,1%	50,0%	50,0%	28,6%	66,7%
%50-%99	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
%100 ve +	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Küçük sanayi sitelerinde faaliyet gösteren işletmelerin yarısı %30-%49 aralığında bilançolarının arttığını ifade etmiştir. Firmaların dörtte biri %21-%29 aralığında, dörtte biri ise %5-%9 aralığında aktif büyüklük yaşandığını kaydetmiştir. Organize sanayi bölgelerinde yer alan işletmelerin tamamı %5-%50 arasında bilançolarının büyüdüğünü kaydetmişlerdir.

3.4 Mali Destek Programının Ciro ve Net Kâra Etkisi

Ankete katılan firmaların %28'i %10-%20 aralığında cirolarının arttığını belirtmiştir. Firmaların %21'i %30-%49 arası ciro artışı olduğunu belirtirken %17'si %30-%49 aralığında ciro artışı kaydetmiştir.

Grafik 13: Firmaların Ciro Artışı

İl bazlı olarak bakıldığında Bitlis'teki firmaların yarısının %10-%20 aralığında ciro artışı kaydettiği görülmektedir. Hakkari'de faaliyet gösteren firmaların %67'si %30'un üstünde cirolarının arttığını belirtmiştir. Muş'taki firmaların üçte ikisinin ciroları %20'nin altında artmıştır. Van'daki firmaların %80'i ise %10-%49 aralığında ciro artışı beyan etmiştir.

İmalat sanayi alt sektörlerine bakıldığında gıda ve içecek imalatı yapan firma %5'in altında ciro artışı kaydetmiştir.

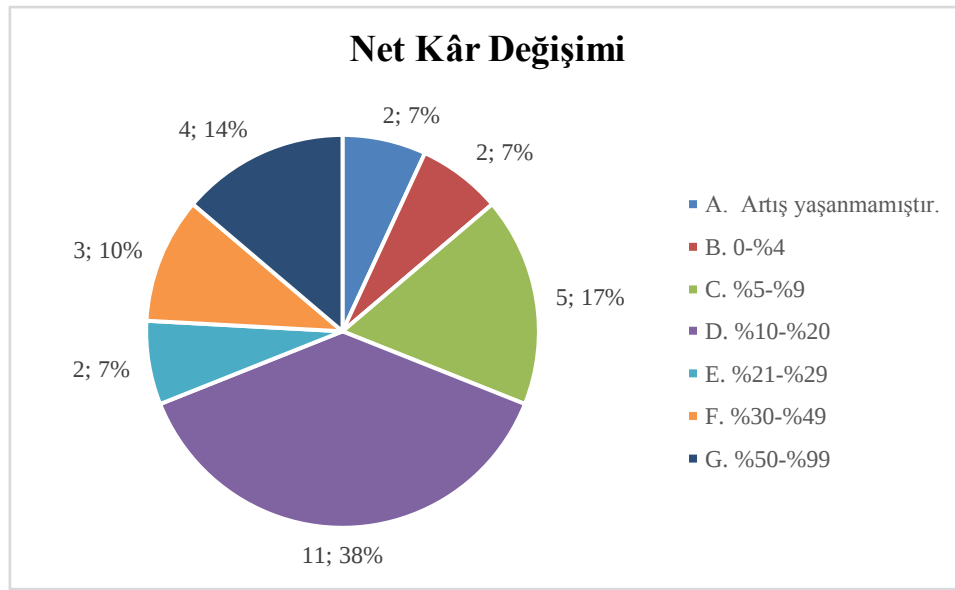
Tablo 10: Sanayide Üretim Yapan Firmaların Ciro Artışı

Ciro Artışı	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	İnşaat malzemeleri imalatı	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	Kimyasal ürünlerin imalatı	Metal sanayi	Mobilya imalatı
0-%4	100,0%	11,1%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%
%5-%9	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	14,3%	0,0%
%10-%20	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	42,9%	0,0%
%21-%29	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	14,3%	66,7%
%30-%49	0,0%	22,2%	50,0%	100,0%	0,0%	33,3%
%50-%99	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	28,6%	0,0%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Küçük sanayi sitelerinde faaliyet gösteren işletmelerin yarısı %30-%49 aralığında cirolarının arttığını belirtmiştir. Firmaların çeyreği %5-%9 arasında, diğer çeyreği ise %21-%29 aralığında ciro artışı kaydetmiştir. Organize sanayi bölgelerinde firmaların üçte biri %5-%9 arasında, üçte biri %21-%29 aralığında ciro artışı yaşamıştır.

Destek alan ve ankete katılan firmalardan 2 tanesi (%7) firmalarının kâr etmediğini dile getirmiştir. Firmaların %38'i %10-%20 aralığında net kâr artışı gerçekleştiğini açıklamıştır. %5-%9 aralığında net kâr artışı olduğunu açıklayan firma oranı %17 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Grafik 14: Firmaların Net Kâr Değişimi

Hakkari’de faaliyet gösteren 1 firma ve Muş’ta bulunan 1 firma net kâr gerçekleşmediğini ifade etmiştir. Bitlis’teki firmaların yarısı %10-%20 arasında net kar değişimi olduğunu ifade etmiştir. Hakkari’deki firmaların üçte biri %10-%20 aralığında üçte biri ise %50-%99 arasında net kârlarının arttığını belirtmiştir. Muş’ta faaliyet gösteren firmaların üçte ikisi %5-%20 aralığında net kârın arttığını belirtmiştir. Van’da ise firmaların %71’i %5-%30 arasında net kârın arttığını ifade etmiştir.

Net kâr artışı olmadığını belirten firmalardan biri gıda ürünleri ve içecek imalatında, diğeri ise inşaat malzemeleri imalatında faaliyet göstermektedir. İnşaat malzemeleri imalatı yapan firmaların üçte ikisi net kârlarının %5-%20 aralığında arttığını belirtmiştir. Metal sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin %57’si %5-%20 aralığında net kâr kaydettiklerini ifade etmiştir. Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı yapan firmaların yarısı %5’i altında net kâr artışı yaşandığını belirtirken kalan yarısı %10-%20 arasında artış kaydedildiğini ifade etmiştir.

Mobilyada sektöründeki firmaların üçte ikisi %30'un üzerinde net kâr artışı deneyimlediklerini ifade etmiştir.

Tablo 11: Sanayide Üretim Yapan Firmaların Net Kâr Değişimi

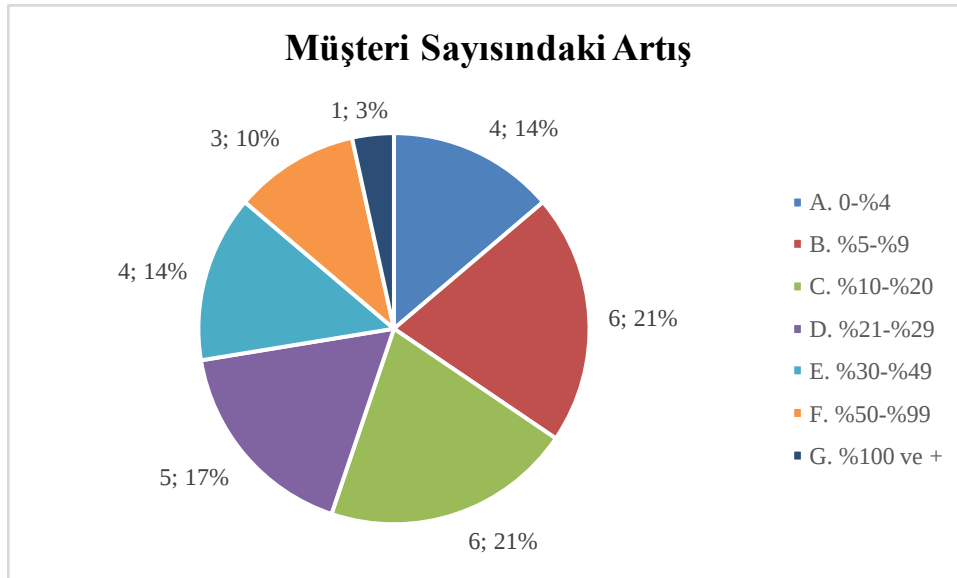
Ciro Artışı	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	İnşaat malzemeleri imalatı	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	Kimyasal ürünlerin imalatı	Metal sanayi	Mobilya imalatı
Artış yaşanmamıştır.	100,0%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
0-%4	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%
%5-%9	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	28,6%	0,0%
%10-%20	0,0%	33,3%	50,0%	50,0%	28,6%	33,3%
%21-%29	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	14,3%	0,0%
%30-%49	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	14,3%	33,3%
%50-%99	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	14,3%	33,3%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Küçük sanayi sitelerinde bulunan işletmelerin yarısı %5-%20, yarısı %30-%99 aralığında net kâr artışı kaydedildiğini beyan etmiştir. Organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren işletmelerin yarısı %5-%20, diğer yarısı %21-%49 aralığında net kâr artışı olduğunu ifade etmiştir.

3.5 Mali Destek Programının Müşteri Sayısına Etkisi

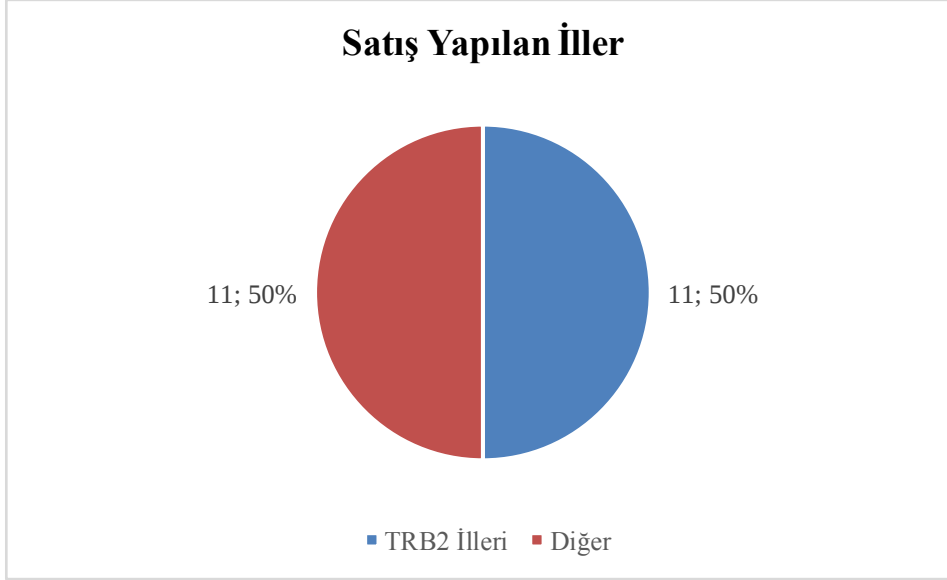
Anket yapılan firmaların %42'si Ajans desteğinden sonra müşteri sayılarında %5-%20 aralığında artış meydana geldiğini ifade etmiştir.

Grafik 15: Firmaların Müşteri Sayısı Artışı

Firmaların ülke içindeki müşteri dikkate alınarak satış yaptıkları illere ilişkin sorulan soruya verdikleri cevapta bölge içindeki müşterilere yönelik yoğunlaşmanın olduğu görülmektedir. Firmaların yarısı TRB2 illerindeki müşterilerine satış yaptıklarını ifade etmiştir. Diğer iller içerisinde ise Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu illeri öne çıkmaktadır.

Grafik 16: Satış Yapılan İller

İllere göre müşteri sayısı dağılımının yer aldığı tabloyu incelediğimizde Bitlis'teki firmaların yarısı müşterileri sayılarının %10-%20 aralığında arttığını belirtmiştir. Firmaların üçte biri %10'un altında artış olduğunu kaydetmiştir. Hakkari'deki firmaların üçte biri %5'in altında müşteri artışı yaşandığını ifade ederken üçte biri %30-%49, üçte biri %50-%99 aralığında müşterilerinin arttığını ifade etmiştir. Muş'taki firmaların üçte ikisi %20'nin altında müşterilerinin arttığını belirtmiştir. Van'da üretim yapan firmaların %28,6'sı %5-%9 ve %28,6'sı %21-%29 aralığında müşteri artışı olduğunu ifade etmiştir.

Sanayi alanında faaliyet gösteren firmaların alt sektör kırılımlarına bakıldığında gıda ürünleri ve içecek imalatı yapan firmanın %5'in altında arttığı görülmektedir. İnşaat malzemeleri imalatı yapan firmaların %55,5'inin müşterileri %10'un altında artmıştır.

Tablo 12: Sanayide Üretim Yapan Firmaların Müşteri Sayısı Değişimi

Müşteri Sayısı Değişimi	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	İnşaat malzemeleri imalatı	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	Kimyasal ürünlerin imalatı	Metal sanayi	Mobilya imalatı
0-%4	100,0%	22,2%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%
%5-%9	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	28,6%	0,0%
%10-%20	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	42,9%	0,0%
%21-%29	0,0%	11,1%	50,0%	50,0%	0,0%	33,3%

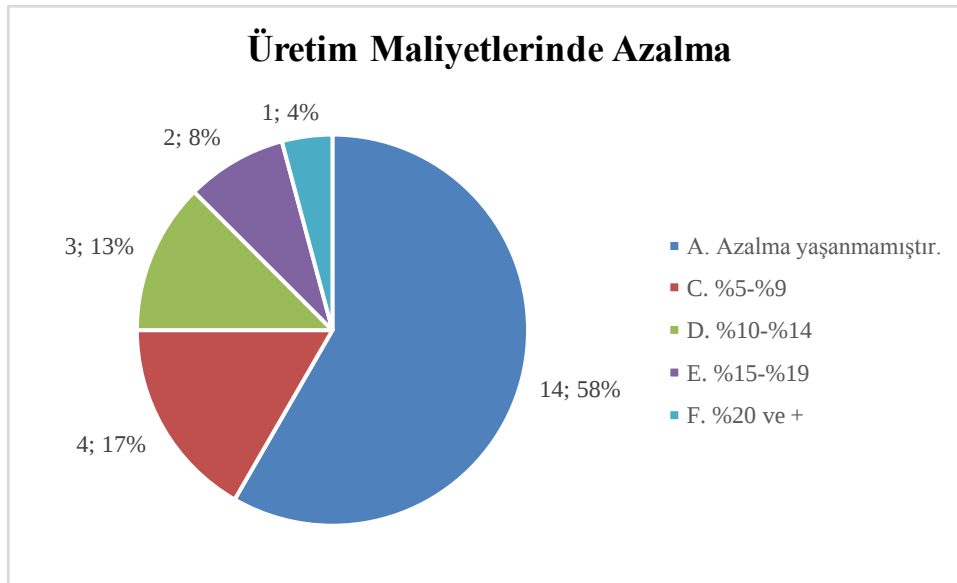
%30-%49	0,0%	11,1%	0,0%	50,0%	14,3%	33,3%
%50-%99	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	14,3%	0,0%
%100 ve +	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Üretim yerine göre firmalara bakıldığında küçük sanayi sitelerinde yer alan işletmelerin dörtte biri %10-%20; dörtte biri %21-%29; dörtte biri %30-%49 aralığında müşterilerinin artış gösterdiğini kaydederken dörtte biri %5'in altında artış olduğunu ifade etmiştir. Organize sanayi bölgelerinde üretim yapan firmaların yarısı %5-%20 aralığında, kalan yarısı ise %21-%49 aralığında müşteri sayısında artış kaydettiklerini ifade etmiştir.

3.6 Mali Destek Programının Üretim Maliyetlerine Etkisi

Üretim maliyetlerine proje uygulamalarının etkisi sorulduğunda ankete cevap veren firmaların %58'i üretim maliyetlerinde bir azalma olmadığını belirtmiştir. Firmaların %17'si proje ile %5-%9 aralığında, %13'ü ise %10-%14 aralığında üretim maliyetlerinde azalma olduğunu belirtmiştir.

Grafik 17: Firmaların Üretim Maliyetlerinin Değişimi

Bitlis'teki firmaların yarısı, Hakkari'deki firmaların tamamı, Muş'taki firmaların %40'ı ve Van'daki firmaların %58,3'ü üretim maliyetlerinde proje uygulaması ile herhangi bir azalma olmadığını ifade etmiştir.

Sanayinin alt kolları itibariyle gıda ürünler ve içecek imalatında faaliyet gösteren firma maliyetlerin azalmadığını belirtmiştir. İnşaat malzemeleri üreten işletmelerin %78'i maliyet azalışı olmadığını belirtirken diğer firmalar %5-%9 aralığında maliyet azalışı gerçekleştiğini

ifade etmiştir. Metal sanayinde maliyet azalışı olmadığını açıklayan firmaların oranı %14,3 olarak gerçekleşmiştir. Mobilya sektöründe ise firmaların üçte ikisi maliyetlerde herhangi bir azalma olmadıklarının beyan etmiştir.

Tablo 13: Sanayide Üretim Yapan Firmaların Üretim Maliyetlerindeki Değişim

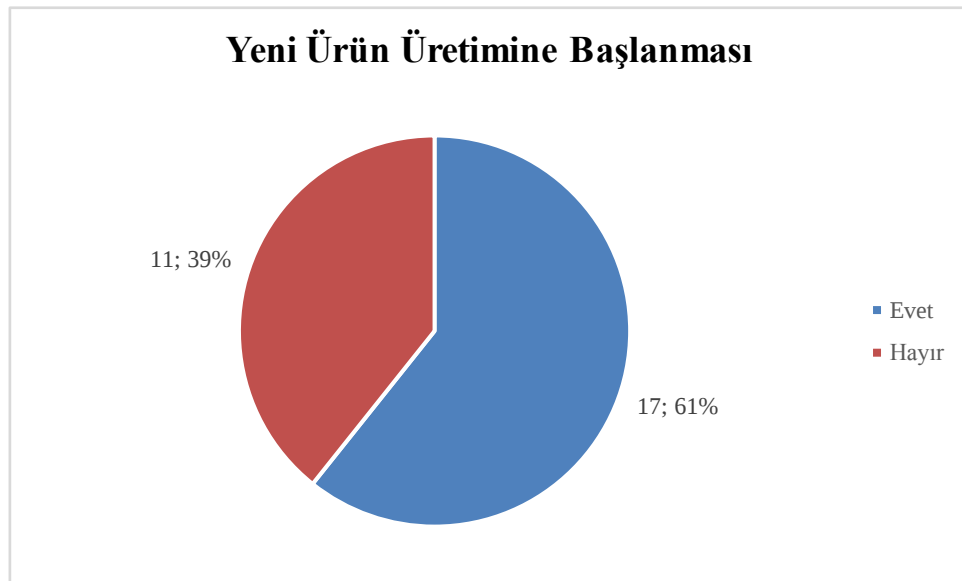
Üretim Maliyetlerinde Azalma	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	İnşaat malzemeleri imalatı	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	Kimyasal ürünlerin imalatı	Metal sanayi	Mobilya imalatı
Azalma yaşanmamıştır.	100,0%	77,8%	100,0%	50,0%	14,3%	66,7%
%5-%9	0,0%	22,2%	0,0%	0,0%	28,6%	0,0%
%10-%14	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	28,6%	33,3%
%15-%19	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	28,6%	0,0%
%20 ve +	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Küçük sanayi sitelerinde faaliyet gösteren işletmelerin yarısı maliyetlerin azalmadığını belirtmiştir. Firmaların geri kalanı %10-%14 aralığında üretim maliyeti azalışı olduğunu kaydetmiştir. Organize sanayi bölgelerinde yer alan firmaların %33,3'ü herhangi bir maliyet azalışı tecrübe etmediklerini açıklamıştır. Firmaların yarısı ise %5-%9 aralığında üretim maliyetlerinin azaldığını belirtmiştir.

3.7 Mali Destek Programının Yeni Ürün Üretilmesine Etkisi

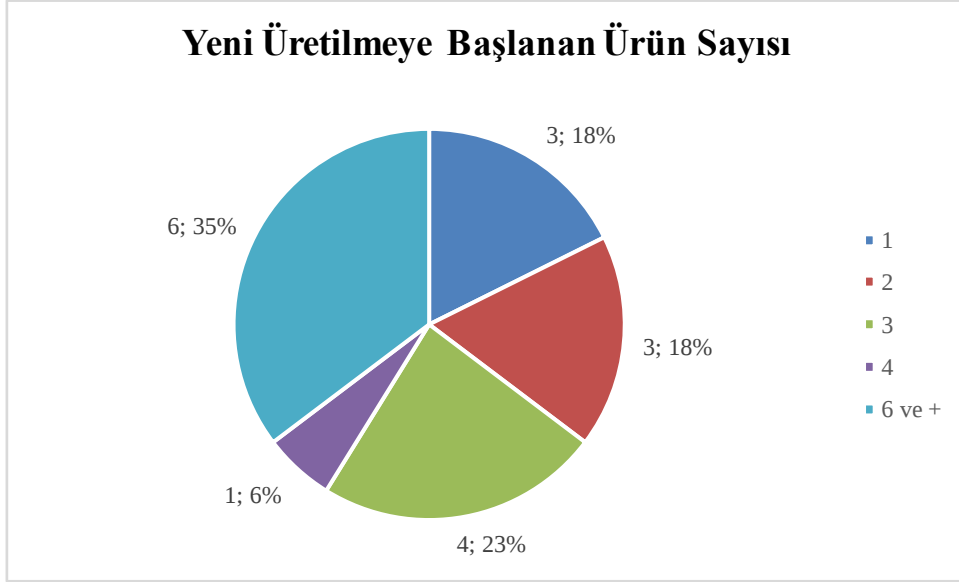
Ajans desteği alan firmalardan 17 tanesi (%61) bu destek neticesinde yeni ürün ya da ürünler üretmeye başladıklarını belirtmiştir.

Grafik 18: Yeni Ürün Üretmeye Başlayan Firma Sayısı

Firmaların %18'i 1 yeni ürün, %18'i 2 yeni ürün, %23'ü 4 yeni ürün üretmeye ve %6'sı 5 yeni ürün üretmeye başlamışlardır. 6 ya da daha fazla ürün ürettiğini belirten firma oranı %35 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 19: Yeni Üretilmeye Başlanan Ürün Sayısı

Bitlis'te yeni ürün üretmeye başlayan firma oranı %40 seviyesindedir. Hakkari ve Muş'taki işletmelerin üçte ikisi yeni ürün üretmeye başladıklarını belirtmiştir. Van'daki işletmelerin %64,3'ü mali destek aldıktan sonra yeni ürün üretmeye başlamıştır. Bitlis'teki firmalar 2 ürün ya da 6 ve üzeri yeni ürün üretirken Hakkari'deki firmalar 3 yeni ürün üretmeye başlamıştır. Muş'taki firmalar 2 ürün ya da 6 ve üzeri yeni ürün üretirken Van'da firmaların yaklaşık yarısı 6 ve üzeri yeni ürün ürettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 14: Yeni Ürün Üretimi ve Yeni Ürün Sayısı

Yeni Ürün Üretimi ve Yeni Ürün Sayısı		Bitlis	Hakkari	Muş	Van	Toplam
Yeni Ürün Üretimi	Evet	2	2	4	9	17
	Hayır	3	1	2	5	11
	Toplam	5	3	6	14	28
Yeni Üretilen Ürün Sayısı	1	1	-	-	2	3
	2	-	-	3	-	3
	3	-	2	-	2	4
	4	-	-	-	1	1
	6 ve +	1	-	1	4	6
	Toplam	2	2	4	9	17

Sektörel olarak bakıldığında Ajans desteğinden sonra kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, kimyasal ürünlerin imalatı, metal sanayi ve mobilya imalatında faaliyet gösteren firmaların 6 ya da daha fazla yeni ürün ürettikleri görülmektedir.

Tablo 15: Sektörlere Göre Yeni Ürün Üreten Firma Sayısı

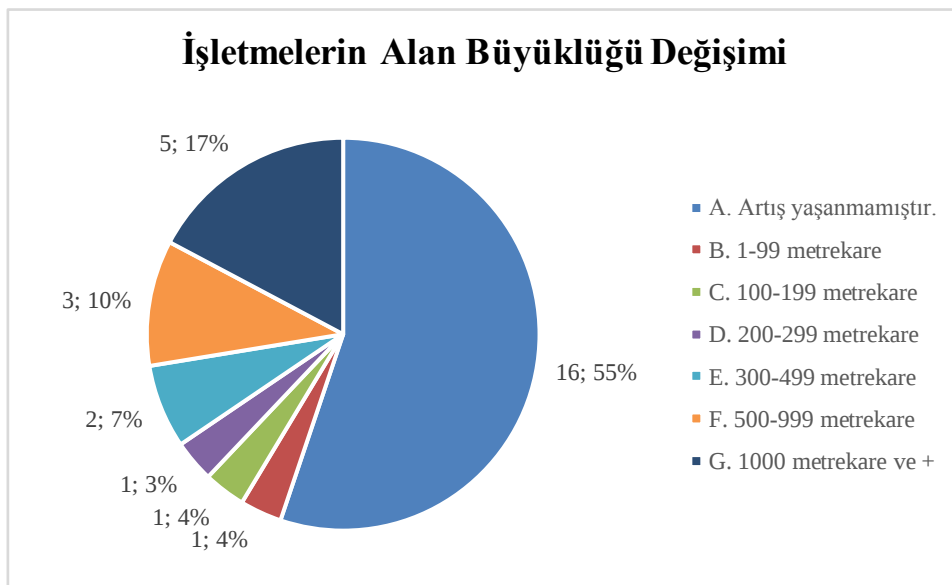
Sektörlere Göre Yeni Ürün Sayısı	İnşaat malzemeleri imalatı	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	Kimyasal ürünlerin imalatı	Metal sanayi	Mobilya imalatı	Toplam
1	1	1	-	-	1	3
2	-	-	-	3	-	3
3	3	-	-	-	1	4
4	1	-	-	-	-	1
6 ve +	-	1	2	2	1	6
Toplam	5	2	2	5	3	17

Üretim yerine göre değerlendirildiğinde küçük sanayi sitelerinde birer firmanın 1 ürün, 2 ürün, 3 ürün ve 6 ya da daha fazla ürün üretmeye başladığı görülmektedir. Organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren işletmeler içerisinde 1 firma 1 yeni ürün üretmeye başlarken 1 firma 4 yeni üretmeye başlamıştır. 3 firma ise 6 ya da daha fazla yeni ürün üreterek faaliyetlerine devam etmektedir.

3.8 Mali Destek Programının İşletme Alan Büyüklüğüne Etkisi

Destek alan firmaların %55'i, destekten sonra işletmelerin alan büyüklüğünde bir değişme olmadığını belirtmiştir. 1.000 m² ya da daha fazla alan büyüklüğü olduğunu beyan eden firma sayısı 5 (%17) olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 20: İşletmelerin Alan Büyüklüğü Değişimi

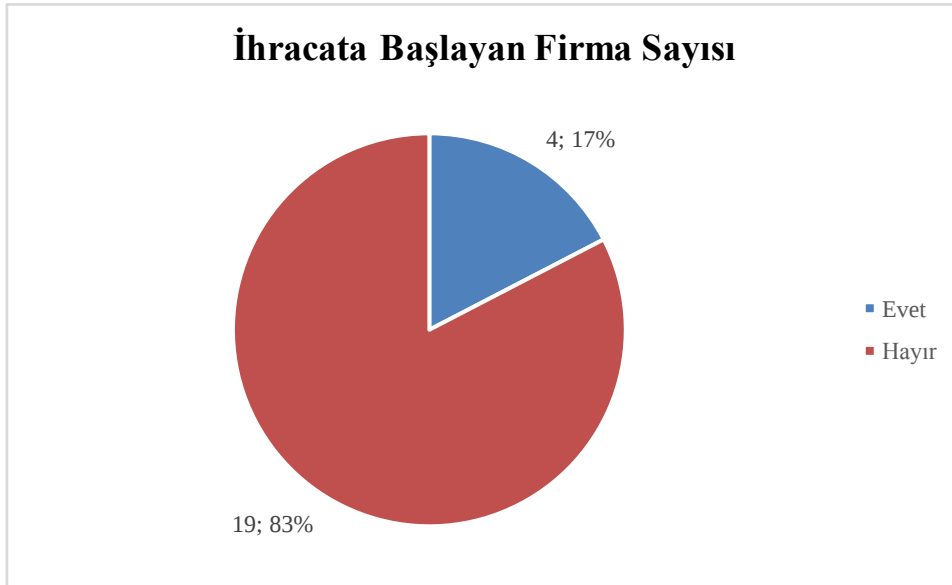
Bitlis ve Van'da faaliyet gösteren işletmelerin yarısı üretim alanlarında büyüme gerçekleşmediğini dile getirmiştir. Bu oran Muş'taki firmalar için %83,3, Hakkari'deki işletmeler içinse %33,3 seviyesindedir.

Küçük sanayi sitelerinde faaliyet gösteren işletmelerin %25'inin alan büyüklüğünde herhangi bir değişim yaşanmamıştır. Diğer firmaların alan büyüklükleri 300 metrekarenin üstündedir. Organize sanayi bölgelerinde yer alan işletmelerin %66,7'si üretim alanlarının aynı kaldığını ifade etmiştir. Diğer işletmeler ise alan büyüklüğünün 500 metrekare ve üzerinde olduğunu ifade etmiştir.

3.9 Mali Destek Programının İhracata Etkisi

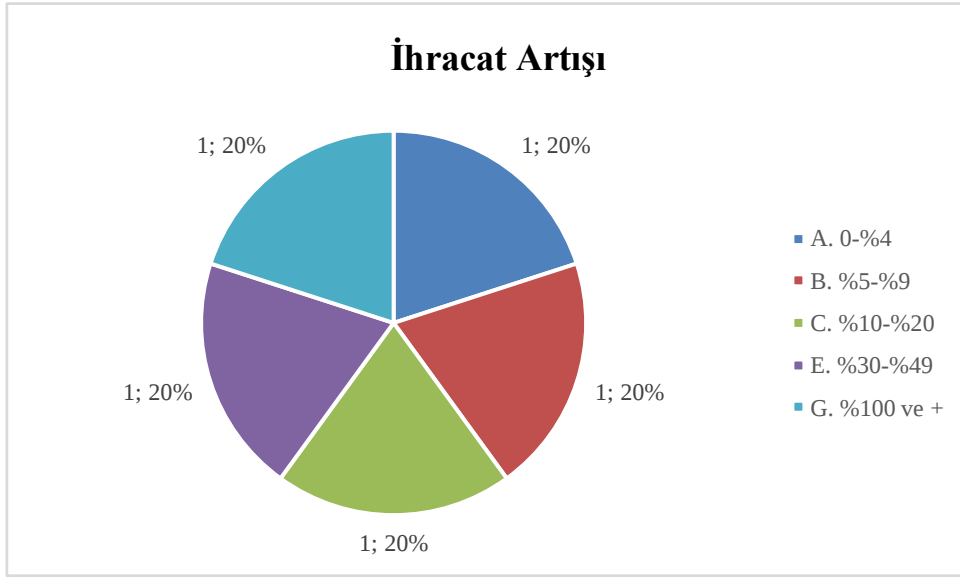
Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı'nın 2010 yılı KOBİ desteği ile TRB2 Bölgesinde 4 firma (%17) ihracata başladığını belirtmiştir. Firmaların %83'ü Ajans desteğinin ardından ihracata başlamadıklarını bildirmiştir.

Grafik 21: İhracata Başlayan Firma Sayısı

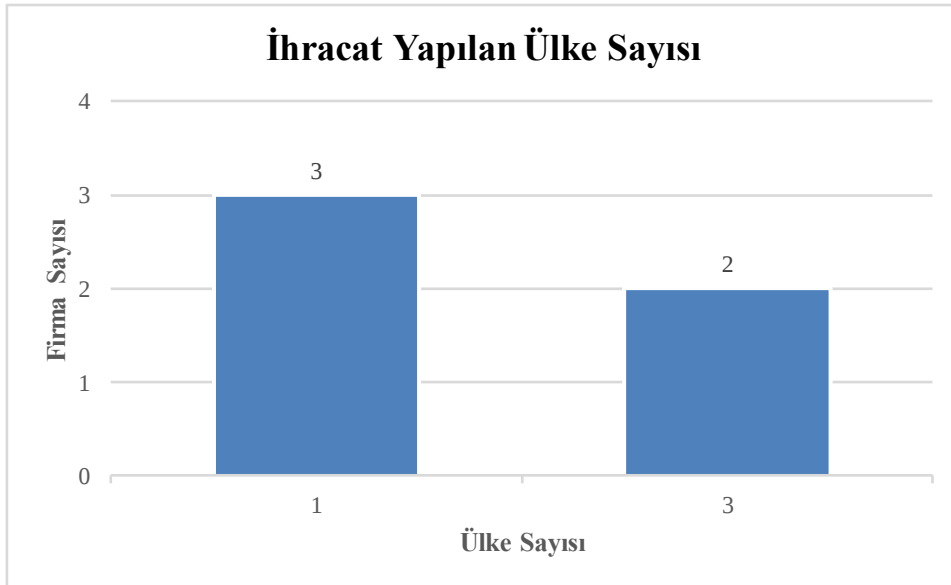
Ajans desteği ile ihracata başlayan firmalarda devam eden yıllarda da ihracat artışı yaşanmıştır. İhracata başlayan firmaların devam eden yıllarda ihracatlarında yaşanan artış incelendiğinde 1 firma (%20) %5-%9 aralığında, 1 firma (%20) %10-%20 aralığında, 1 firma (%20) %30-%49 aralığında ihracat artışı olduğunu dile getirmiştir. 1 firma (%20) ise en az 2 kat artış yaşandığını kaydetmiştir. Destekten önce ihracat yapan bir firma (%20) destekten sonra ihracatının %5'in altında arttığını belirtmiştir.

Grafik 22: Firmaların İhracat Artışı

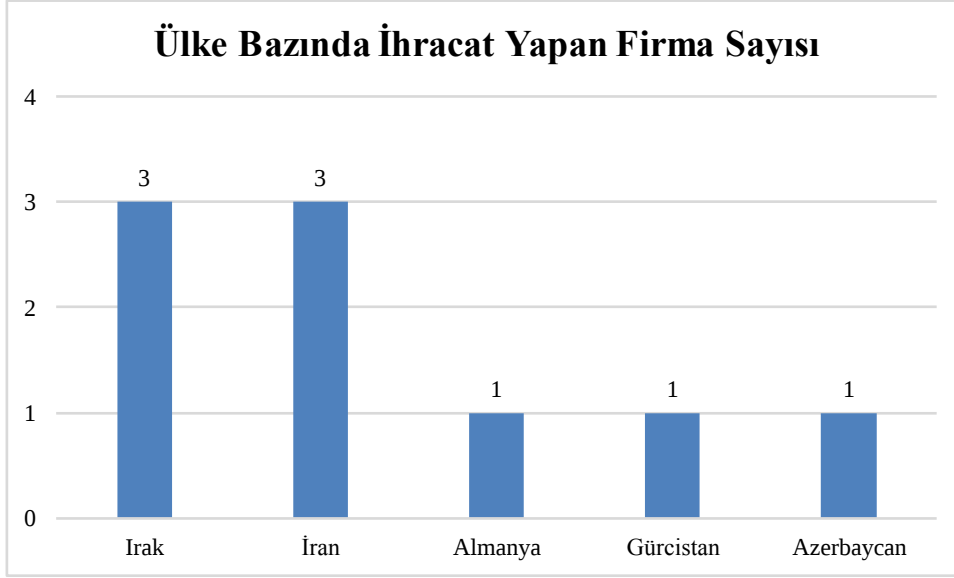
İhracata başlayan firmaların bazıları birden fazla ülkeye ihracata başlamıştır. Üç firma 1 ülkeye ihracat yaparken, 2 firma 3 ülkeye ihracat gerçekleştirmiştir.

Grafik 23: İhracat Yapılan Ülke Sayısı

Ülke bazında yapılan ihracat dikkate alındığında Ortadoğu, Avrupa ve Kafkasya ülkelerine ihracat yapıldığı görülmektedir. 3 firmanın yaptığı ihracat ile Irak öne çıkmaktadır. İhracat yapılan diğer ülkeler ise İran, Almanya, Gürcistan ve Azerbaycan'dır.

Grafik 24: Ülke Bazında İhracat Yapan Firma Sayısı

İllere göre irdelendiğinde Bitlis'te ve Hakkari'de ihracat yapan firmanın olmadığı görülmektedir. Muş'ta 1 firma ve Van'da ise 3 firma Ajans desteğinden sonra ihracata başlamıştır.

Tablo 16: İl Bazında İhracata Başlayan Firma Oranı

İl Bazında İhracata Başlama	Bitlis	Hakkari	Muş	Van	Toplam
Evet	0,0%	0,0%	25,0%	25,0%	17,4%
Hayır	100,0%	100,0%	75,0%	75,0%	82,6%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Sektörel olarak incelendiğinde Van'da ihracata başlayan inşaat malzemeleri imalatı ve kimyasal ürünlerin imalatını yapan birer firma bulunmaktadır. Metal sanayide faaliyet gösteren 1 Muş firması ve 1 Van firması ihracata başladıklarını belirtmiştir.

Tablo 17: İl ve Sektör Bazında İhracata Başlayan Firma Sayısı

İl ve Sektör Bazında İhracata Başlama	Muş	Van	Toplam
İnşaat malzemeleri imalatı	-	1	1
Kimyasal ürünlerin imalatı	-	1	1
Metal sanayi	1	1	2
Toplam	1	3	4

Destek alan firmalar içerisinde Muş'tan 1 firma İran, Gürcistan ve Azerbaycan'a ihracat yapmaya başlamıştır. Van'da faaliyet gösteren 1 firma İran, Irak ve Almanya'ya ve 2 firma Irak'a ihracat yapmaya başlamıştır. Van'da faaliyet gösteren ve destekten önce de ihracat yapıp destek ile ihracatını artıran bir firma İran'a ihracat gerçekleştirmektedir.

Tablo 18: TRB2 İllerinin İhracat Yaptıkları Ülkeler

İllerin Ülkelere İhracatı	Muş	Van	Toplam
İran	1	2	3
Irak	-	3	3
Almanya	-	1	1
Gürcistan	1	-	1
Azerbaycan	1	-	1

Ülkelere yapılan ihracatın sektörel dağılımına bakıldığında İran'a kimyasal ürünler ve metal sanayi; Irak'a inşaat malzemeleri, kimyasal ürünler ve metal sanayi; Almanya, Gürcistan ve Azerbaycan'a metal sanayi imalatı yapan firmalar ihracat gerçekleştirmiştir.

Tablo 19: Ülkelere Yapılan Sektörel İhracat

Ülkelere Yapılan Sektörel İhracat	İnşaat malzemeleri imalatı	Kimyasal ürünlerin imalatı	Metal sanayi	Toplam
Irak	1	1	1	3
İran	-	1	2	3
Almanya	-	-	1	1
Gürcistan	-	-	1	1
Azerbaycan	-	-	1	1
Toplam	1	2	6	9

3.10 Mali Destek Programının İstihdama Etkisi

Proje sahipleri ile yapılan ankete göre proje uygulamasından önce 287 olan toplam istihdam proje uygulamasından sonra %89 artış kaydederek (254 kişi) 541'e yükselmiştir. 29 firmanın 2 tanesi istihdamda gerileme olduğunu belirtirken 1 firmada istihdam artışı yaşanmamış ve 26 firmanın istihdamında artış yaşanmıştır. Programın uygulanmasından önce 9,9 olan firma başına ortalama istihdamın program sonrasında 18,7'ye yükseldiği görülmüştür.

2010 yılı KOBİ Mali Destek Programı öncesinde ve sonrasında istihdam verilerinin normallik testi ile dağılımı SPSS programı ile incelendiğinde her iki verinin de normal dağılmadığı görülmüştür. Örneklem sayısı 50'nin altında olduğundan Shapiro-Wilk testinin p değeri değerlendirmeye alınmıştır.

Hipotez şu şekilde kurulmuştur:

H₀: %95 güvenle veriler normal dağılımlıdır.

H₁: %95 güvenle veriler normal dağılımlı değildir.

Tests of Normality^a

	Kolmogorov-Smirnov ^b			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
İşletmenizde Ajans desteği almadan önce kaç kişi çalışıyordu?	,256	29	,000	,711	29	,000
İşletmenizde şimdi kaç Personel çalışmaktadır?	,262	29	,000	,701	29	,000

a. İşletmeniz hangi Mali Destek Programından faydalanmıştır? = 2010 KOBİ Mali Destek Programı

b. Lilliefors Significance Correction

Ortaya çıkan p değeri istihdam sayılarının firmalara göre destek öncesinde ve sonrasında normal dağılıma sahip olmadığını göstermektedir. İstihdam değişiminin destek programı öncesi ve sonrası değişiminin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını test etmek için Wilcoxon İlişkili İki Örneklem Testi uygulanmıştır. Bu karşılaştırma için kurulan Hipotez testi şu şekildedir:

H₀: Mali Destek Programı öncesi ve sonrası istihdam sayıları arasında fark yoktur.

H₁: Mali Destek Programı öncesi ve sonrası istihdam sayıları arasında fark vardır.

Ranks^a

		N	Mean Rank	Sum of Ranks
İşletmenizde şimdi kaç Personel çalışmaktadır? -	Negative Ranks	2 ^b	17,25	34,50
İşletmenizde Ajans desteği almadan önce kaç kişi çalışıyordu?	Positive Ranks	26 ^c	14,29	371,50
	Ties	1 ^d		
	Total	29		

a. İşletmeniz hangi Mali Destek Programından faydalanmıştır? = 2010 KOBİ Mali Destek Programı

b. İşletmenizde şimdi kaç Personel çalışmaktadır? < İşletmenizde Ajans desteği almadan önce kaç kişi çalışıyordu?

c. İşletmenizde şimdi kaç Personel çalışmaktadır? > İşletmenizde Ajans desteği almadan önce kaç kişi çalışıyordu?

d. İşletmenizde şimdi kaç Personel çalışmaktadır? = İşletmenizde Ajans desteği almadan önce kaç kişi çalışıyordu?

Test Statistics ^{a,b}	
	İşletmenizde şimdi kaç Personel çalışmaktadır? - İşletmenizde Ajans desteği almadan önce kaç kişi çalışıyordu?
Z	-3,841 ^c
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000

a. İşletmeniz hangi Mali Destek Programından faydalanmıştır? = 2010 KOBİ Mali Destek Programı

b. Wilcoxon Signed Ranks Test

c. Based on negative ranks.

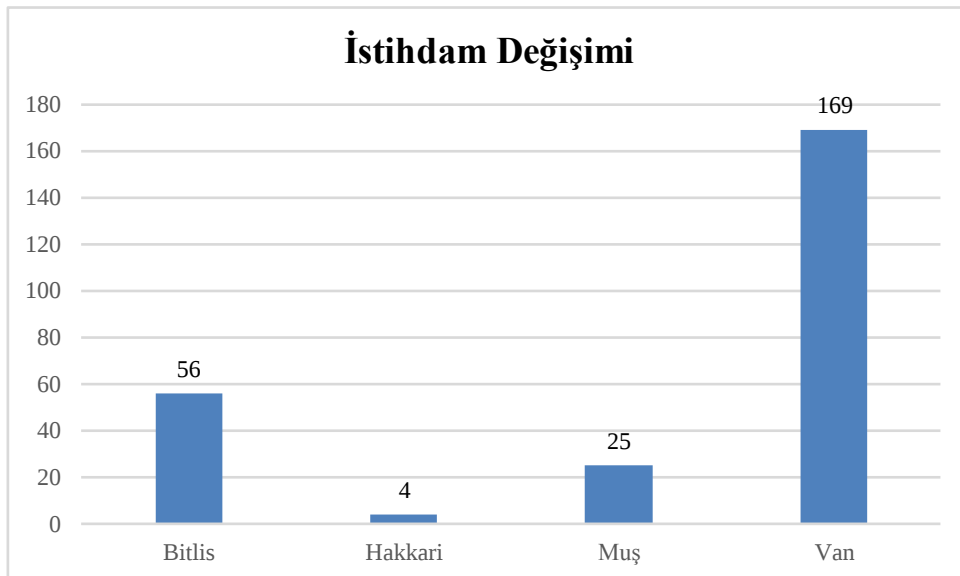
Yapılan değerlendirme p değeri 0,000 olduğundan H_0 reddedilir ve mali destek programı öncesi ve sonrası istihdam verileri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenebilir.

Tablo 20: İstihdam Sayılarının 2010 KOBİ MDP Öncesi ve Sonrası İstatistiksel Karşılaştırılması

İstihdam	Ortanca (Min-Mak)	p değeri
2010 KOBİ Mali Destek Programı (MDP) Öncesi	6 (0-50)	0,000
2010 KOBİ Mali Destek Programı (MDP) Sonrası	12 (0-87)	

İllere göre bakıldığında mali destek programı istihdam artışının en çok 169 ile Van ilinde olduğu görülmektedir. Van'dan sonra istihdam değişiminin en fazla olduğu il 56 kişi ile Bitlis olmuştur.

Grafik 25: İstidam Değişiminin İllere Göre Dağılımı

İstihdam değişiminin ana sektörler itibariyle ayrımına bakıldığında %76'sının sanayi sektöründe, %24'ünün ise hizmetlerde olduğu görülmüştür. Hizmetler sektöründeki istihdam artışına Van'daki işletmelerin önemli katkısı olmuştur.

Tablo 21: İstihdam Değişiminin Ana Sektörlere Göre Dağılımı

İstihdam Değişiminin Ana Sektörlere Göre Dağılımı	Bitlis	Hakkari	Muş	Van	Toplam
Hizmetler	7	-	5	49	61
Sanayi	49	4	20	120	193
Toplam	56	4	25	169	254

Sanayinin alt kollarına göre istihdama en yüksek katkısı %35,2 ile inşaat malzemeleri imalatındaki firmalar sağlamıştır. İkinci sırada %27,5 ile metal sanayi ve %25,9 ile mobilya sektörü gelmektedir. Gıda ürünleri ve içecek imalatı yapan firma istihdam değişime negatif etkide bulunmuştur. Bitlis'te metal sanayi ve mobilya imalatı; Hakkari'de inşaat malzemeleri imalatı; Muş'ta kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı ve metal sanayi; Van'da inşaat malzemeleri imalatı ile mobilya sektöründe faaliyet gösteren işletmeler istihdama en yüksek katkısı sağlamıştır.

Tablo 22: Sanayi Sektöründe İstihdam Değişimi

Sanayi Sektöründe İstihdam Değişimi	Bitlis	Hakkari	Muş	Van	Toplam	Toplam İçindeki Payı
Gıda ürünleri ve içecek imalatı	-	-	-20	-	-20	-10,4%
İnşaat malzemeleri imalatı	-	4	-	64	68	35,2%
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	-	-	25	3	28	14,5%
Kimyasal ürünlerin imalatı	-	-	-	14	14	7,3%
Metal sanayi	31	-	15	7	53	27,5%
Mobilya imalatı	18	-	-	32	50	25,9%
Toplam	49	4	20	120	193	100,0%

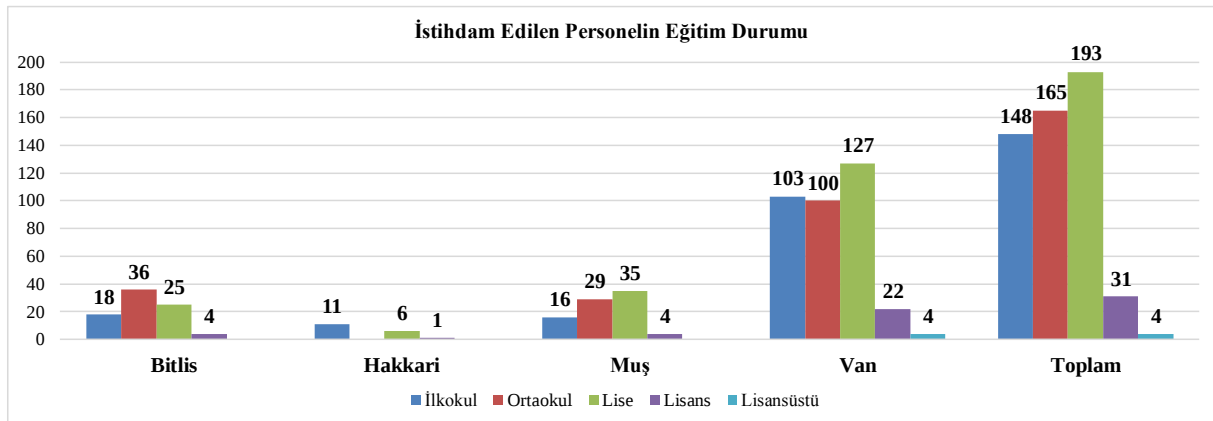
Sanayi sektöründe gerçekleşen istihdamın üretim yerine göre ayrımına bakıldığında istihdam artışının %27,5'inin küçük sanayi sitelerinde, %37,8'inin organize sanayi bölgelerinde ve %34,7'sinin diğer yerlerde faaliyet gösteren işletmelerden kaynaklandığı söylenebilir.

İstihdam edilen Personelin eğitim düzeyine bakıldığında ilkökul mezunlarının %31,7 gibi bir orana sahip olduğu dikkat çekmektedir. Ortaokul mezunlarının %21,8 olurken lise

mezunu Personelin oranı %37,3 seviyesinde gerçekleşmiştir. Lisans mezunu sayısı 72 (%8,4) olurken yüksek lisans mezunu sayısı sadece 7 (%0,8) olarak gerçekleşmiştir. TRB2 Bölgesinin illeri arasında lisansüstü Personel sadece Van'da bulunmaktadır. Diğer illerde lisansüstü istihdamın olmadığı görülmektedir.

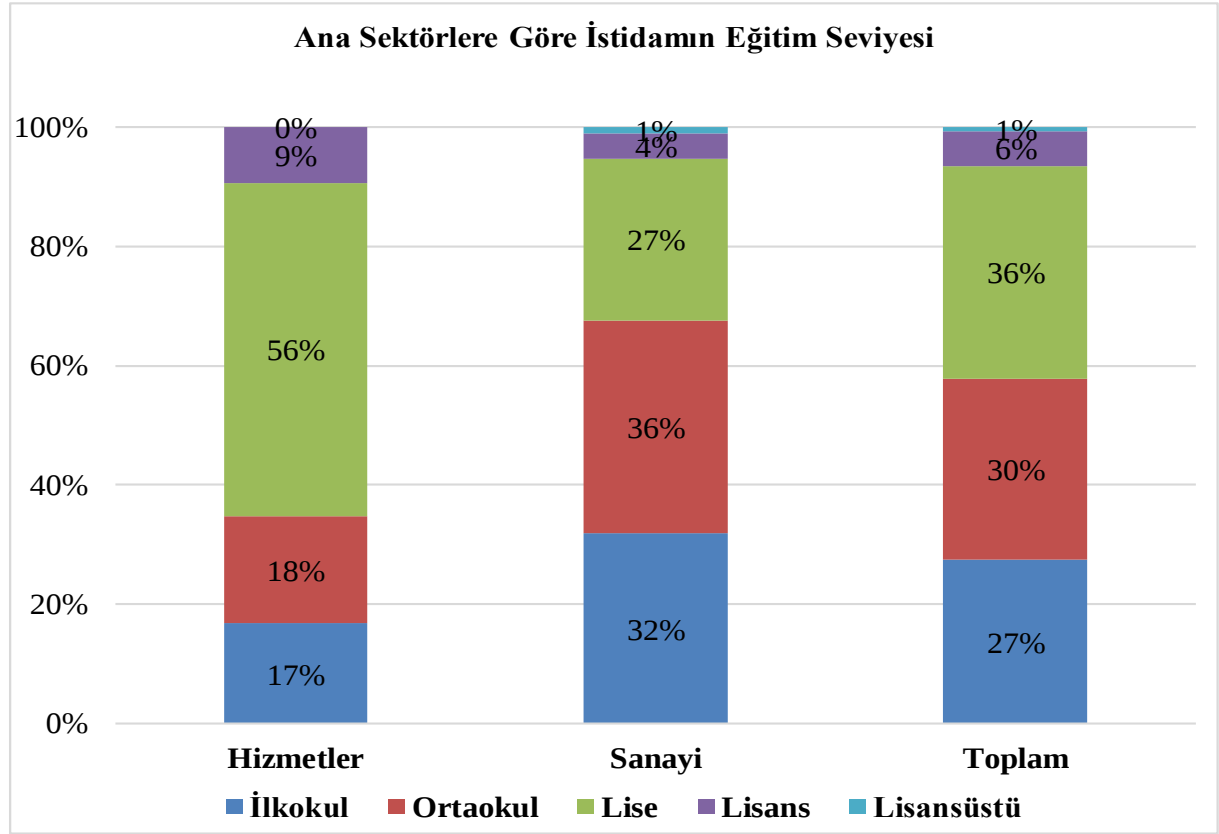
Bitlis'te faaliyet gösteren proje sahiplerinin istihdam ettiği Personelin %22'si ilkokul mezunudur. Ortaokul mezunlarının oranı %43 olurken lise mezunu oranı %30 seviyesinde kalmıştır. Lisans mezunu oranı %5 olurken lisansüstü mezunu Personel istihdam edilmemiştir. Hakkari'de ilkokul mezunu Personel %61 seviyesinde gerçekleşmiştir. Lise mezunu çalışan oranı %33 olurken lisans mezunu oranı %6 olmuştur. Muş'ta ilkokul mezunu Personel oranı %19 seviyesinde gerçekleşmiştir. Ortaokul, lise ve lisans mezunu çalışan oranı sırasıyla %35, %42 ve %5 olarak gerçekleşmiştir. Van'da istihdamın %29'u ilkokul mezunu olurken ortaokul, lise ve lisans mezunu istihdam oranları sırasıyla %28, %36 ve %6 olmuştur. Lisansüstü istihdam oranı ise %1 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 26: İstihdam Edilen Personelin Eğitim Durumu

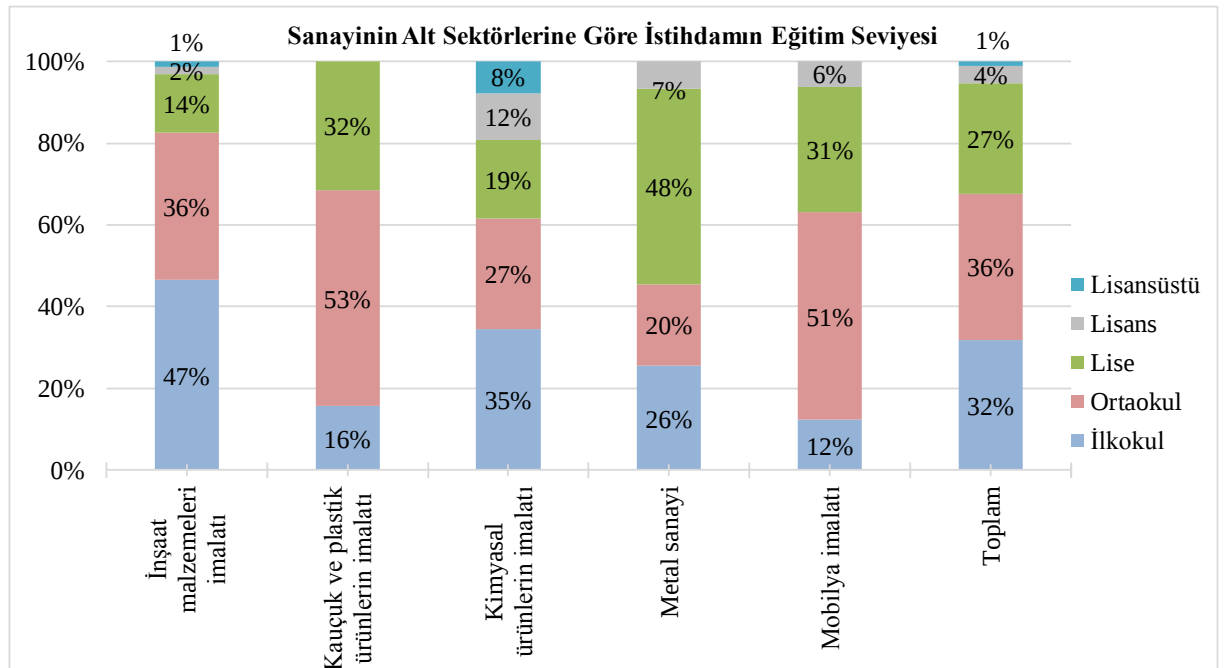
Ana sektörlere göre değerlendirildiğinde hizmetler sektöründe lise mezunlarının oranı %56 ile en üst sırada yer alırken sanayide ortaokul mezunlar (%36) ve ilkokul mezunları (%32) ön plana çıkmaktadır.

Grafik 27: Ana Sektörlere Göre İstihdamın Eğitim Seviyesi

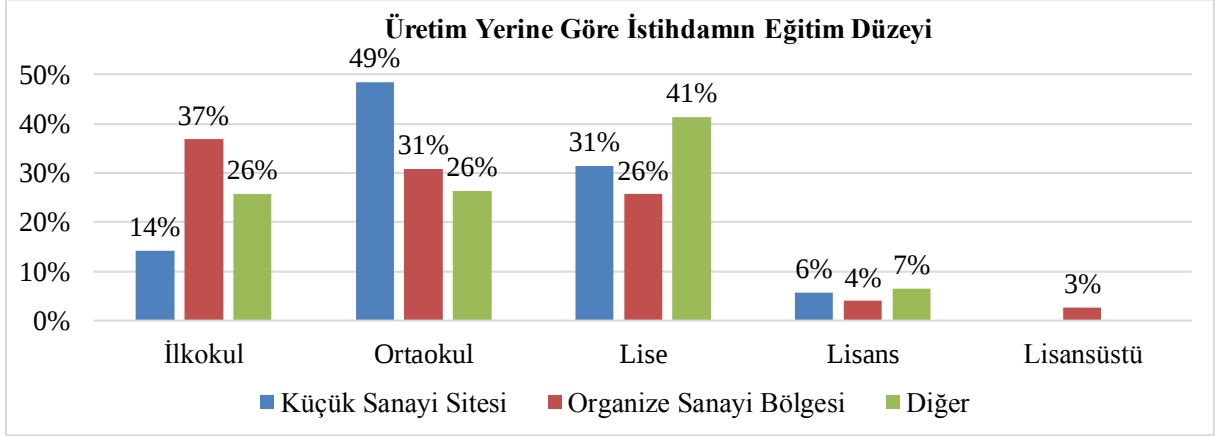
Sanayinin alt sektörlerine göre irdelendiğinde ilkökul mezunu oranının en yüksek olduğu sektör %47 ile inşaat malzemeleri imalatında gerçekleşmiştir. Lise mezunlarının oranının en yüksek olduğu sektör ise %48 ile metal sanayidir.

Grafik 28: : Sanayinin Alt Sektörlerine Göre İstihdamın Eğitim Seviyesi

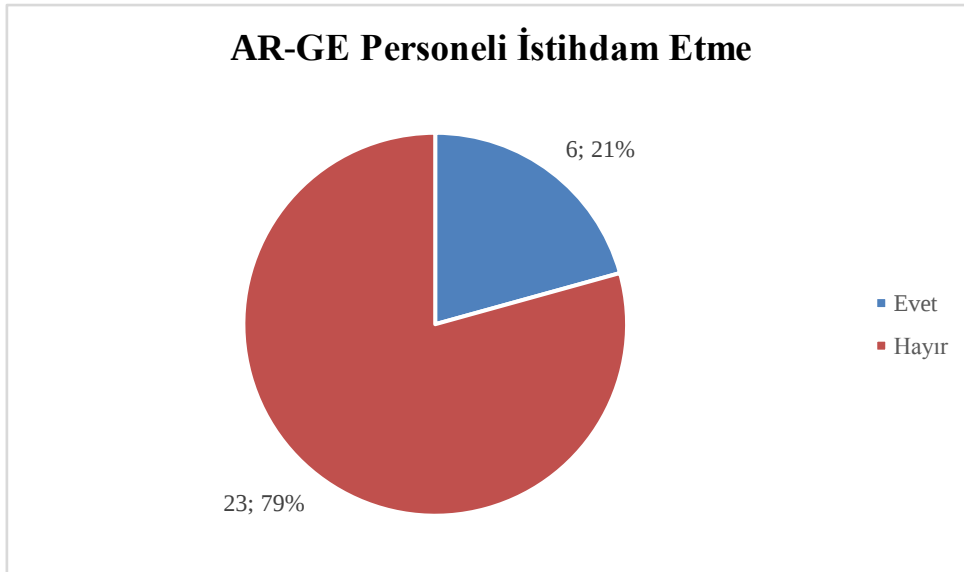
Küçük sanayi sitelerinde istihdam edilen Personelin ağırlıklı olarak ortaokul (%49) ve lise mezunu (%31) olduğu görülmektedir. Organize sanayi bölgelerinde ilkokul mezunu istihdam oranı %37 seviyesindedir. Hizmetler sektörünün de yer aldığı diğer kategorisinde %41 ile lise mezunları öne çıkmaktadır.

Grafik 29: Üretim Yerine Göre İstihdamın Eğitim Düzeyi

Ankete katılan firmaların AR-GE Personeli istihdamına ilişkin firmaların %79'u istihdam etmediklerini belirtirken 6 firma (%21) istihdam yapıldığını belirtmiştir. Her 6 firma da istihdam edilen AR-GE Personeli 1-4 aralığında olduğunu ifade etmiştir. AR-GE departmanının kurulmasında ya da AR-GE personeli çalıştırılmasında Ajans desteği etkili olup olmadığına ilişkin soruya 3 firma “Evet” yanıtını vermiştir.

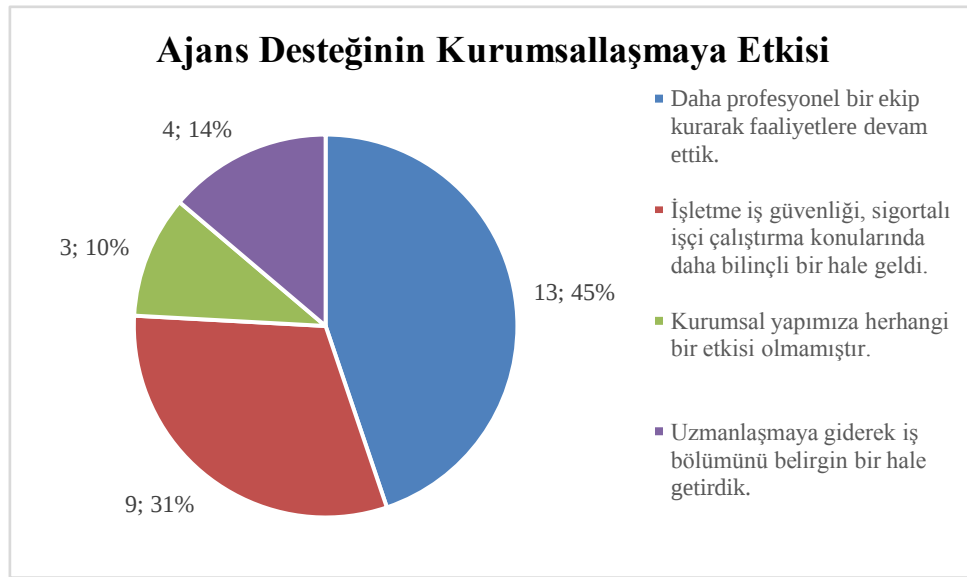
Grafik 30: AR-GE Personeli İstihdam Etme

3.11 Mali Destek Programının Kurumsallaşmaya Etkisi

Ajans desteğinin firmaların kurumsallaşması etkisi sorulduğunda firmaların %45'i daha profesyonel bir ekip kurarak faaliyetlere devam ettiklerini belirtmiştir. İş güvenliği, sigortalı işçi çalıştırma konularında daha bilinçli bir hale geldiklerini dile getiren işletme oranı %31 olarak gerçekleşmiştir. Firmaların %14'ü uzmanlaşmaya giderek iş bölümünü belirgin bir hale getirdiklerini ifade etmiştir. İşletmelerin %10'u ise Ajans desteğinin kurumsal yapıya herhangi bir etkisinin olmadığını belirtmiştir.

Grafik 31: Ajans Desteğinin Kurumsallaşmaya Etkisi

İl bazlı olarak değerlendirildiğinde Bitlis ve Hakkari'deki firmaların %66,7'si daha profesyonel bir ekiple faaliyetlerine devam ettiklerini belirtmiştir. Bu oran Van firmaları arasında %43, Muş firmaları içinse %17 olarak gerçekleşmiştir. Muş'ta faaliyet gösteren firmaların üçte biri iş güvenliği, sigortalı işçi çalıştırma konularında daha bilinçli bir hale geldiklerini belirtirken üçte biri kurumsal yapılarına herhangi bir etkinin olmadığını ifade etmiştir.

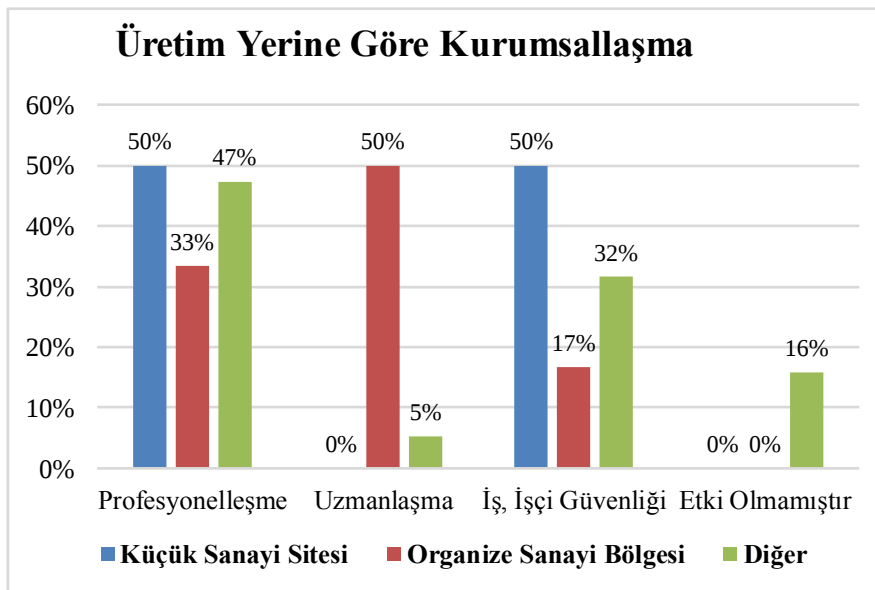
Tablo 23: Ajans Desteğinin Firmaların Kurumsallaşmasına Etkisi

Ajans Desteğinin Firmaların Kurumsallaşmasına Etkisi	Bitlis	Hakkari	Muş	Van	Toplam
Daha profesyonel bir ekip kurarak faaliyetlere devam ettik.	66,7%	66,7%	16,7%	42,9%	44,8%
İşletme iş güvenliği, sigortalı işçi çalıştırma konularında daha bilinçli bir hale geldi.	16,7%	33,3%	33,3%	35,7%	31,0%
Kurumsal yapımıza herhangi bir etkisi olmamıştır.	16,7%	0,0%	33,3%	0,0%	10,3%

Uzmanlaşmaya giderek iş bölümünü belirgin bir hale getirdik.	0,0%	0,0%	16,7%	21,4%	13,8%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ajans desteğın ile birlikte küçük sanayi sitelerinde faaliyet gösteren firmaların yarısı daha profesyonel bir ekiple faaliyetlerine devam ettiklerini, diğerk yarısı ise iş ve işçi güvenliğı konusunda daha bilinçli bir hale geldiklerini belirtmiştir. Organize sanayi bölgelerindeki firmaların yarısı Ajans desteğinden sonra daha profesyonel bir hale geldiklerini ifade ederken %33'ü uzmanlaşma düzeylerinin arttığını belirtmiştir.

Grafik 32: Üretim Yerine Göre Kurumsallaşma

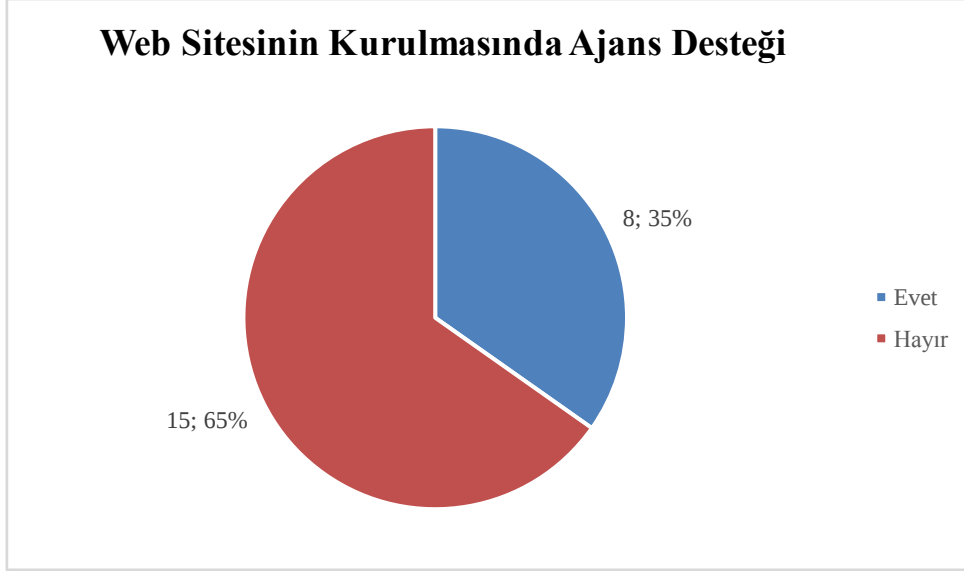
Sektörel olarak bakıldığında gıda ürünleri ve içecek imalatı ile kimyasal ürünlerin imalatını yapan firmalar hariç Ajans desteğinin profesyonelleşmeye katkı sağladığı görülmektedir.

Tablo 24: Sanayi Sektöründeki Firmaların Ajans Desteğı Sonrası Kurumsallaşması

Kurumsallaşma	Profesyonelleşme	Uzmanlaşma	İş, İşçi Güvenliğı	Etki Olmamıştır	Toplam
Gıda ürünleri ve içecek imalatı	0%	0%	0%	100%	100%
İnşaat malzemeleri imalatı	44%	22%	33%	0%	100%
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	50%	50%	0%	0%	100%
Kimyasal ürünlerin imalatı	0%	50%	50%	0%	100%
Metal sanayi	57%	0%	43%	0%	100%
Mobilya imalatı	67%	0%	33%	0%	100%

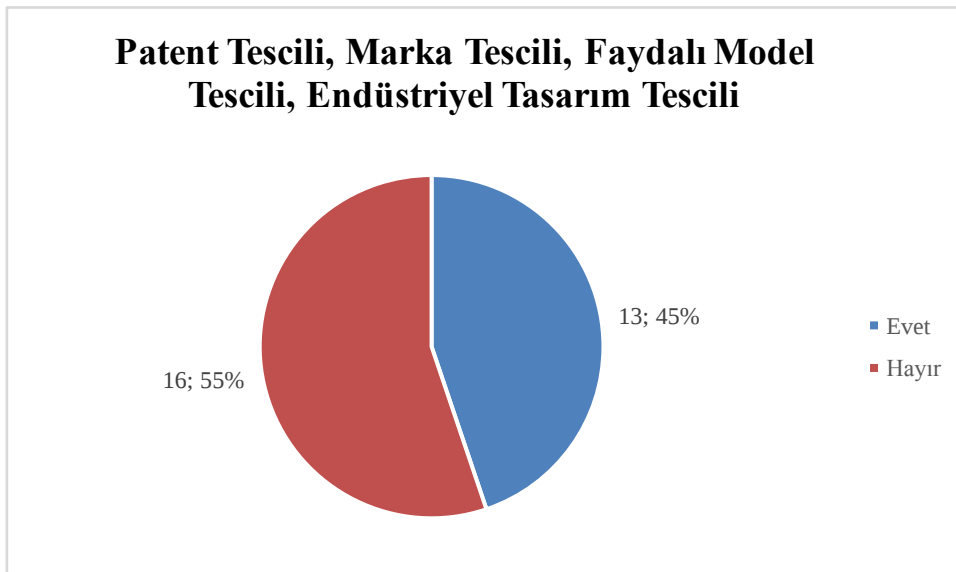
Ankete katılım sağlayan işletmelerin %72'si bir web sitesine sahip olduklarını belirtirken %28'i henüz kurumsal bir web sitesine sahip olmadıklarını belirtmiştir. Kurumsal web sitesi olan firmaların %35'i web sitesi kurulmasında Ajans desteğinin etkisinin olduğunu dile getirmiştir. Bu firmaların 3 tanesi (%37,5) Bitlis'te, 1 tanesi (%12,5) Hakkari'de, 1 tanesi (%12,5) Muş'ta ve 3 tanesi (%37,5) Van'da faaliyet göstermektedir.

Grafik 33: Web Sitesinin Kurulmasında Ajans Desteği

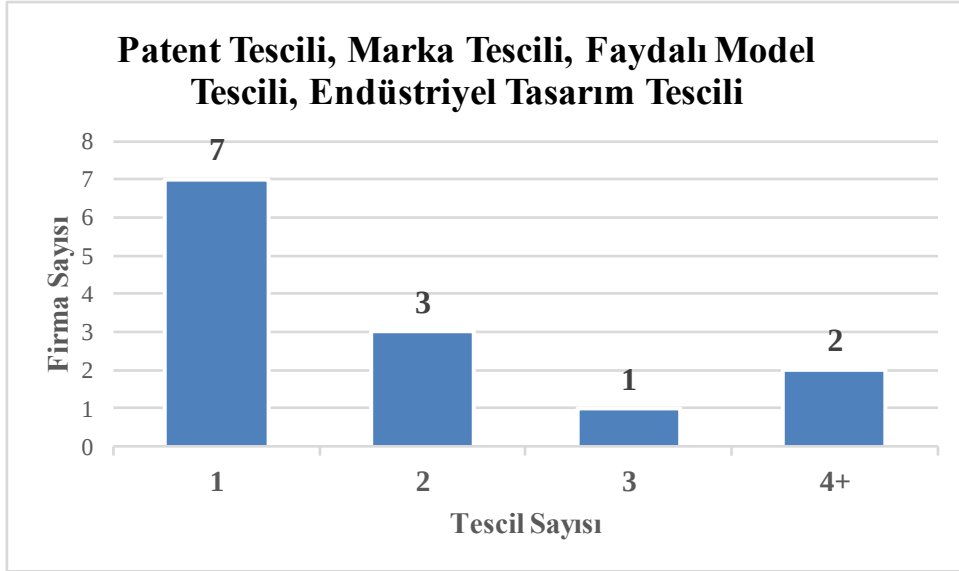
Proje uygulama süresi içerisinde patent tescili, marka tescili, faydalı model tescili, endüstriyel tasarım tescili yapılıp yapılmamasına ilişkin soruya firmaların %45'i olumlu yanıt vermiştir.

Grafik 34: Patent Tescili, Marka Tescili, Faydalı Model Tescili, Endüstriyel Tasarım Tescili

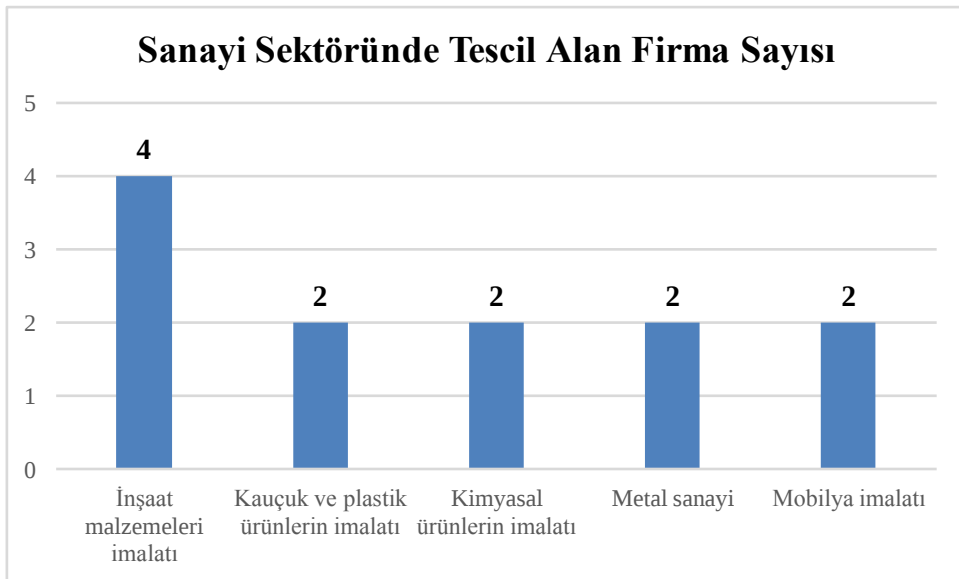
Ajans desteğini alan 7 firma 1 adet tescili yaptırırken, 3 firma 2 tescil ve 1 firma 3 tescil yaptırmıştır. 2 firma ise 4 ya da daha fazla tescil yaptırmıştır. Bitlis'te 2 firma (%15), Hakkari'de 1 firma (%8), Muş'ta 2 firma (%15) ve Van'da 8 firma (%62) tescil başvurusunda bulunmuştur. Tescil yaptıran firmaların 2 tanesi (%15,4) küçük sanayi sitelerinde, 5 tanesi (%38,5) organize sanayi bölgelerinde bulunmaktadır.

Grafik 35:Patent, Marka, Faydalı Model, Endüstriyel Tasarım Tescil Sayısı

Sanayi sektöründe tescil alan firma sayısının en yüksek olduğu sektör 4 firma ile inşaat malzemeleri imalatıdır.

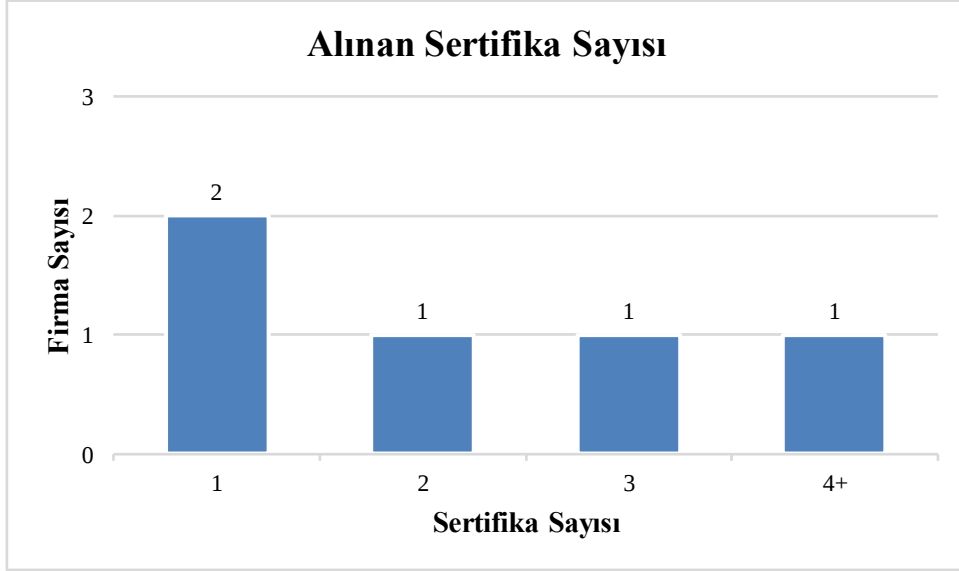
Grafik 36: Sanayi Sektöründe Tescil Alan Firma Sayısı

Firmaların beş adedi proje uygulama süresi içerisinde kurumsal kapasitelerini artırmaya yönelik sertifika aldıklarını belirtmiştir. 2 firma 1 sertifika aldığını belirttikten 1 firma 2 sertifika

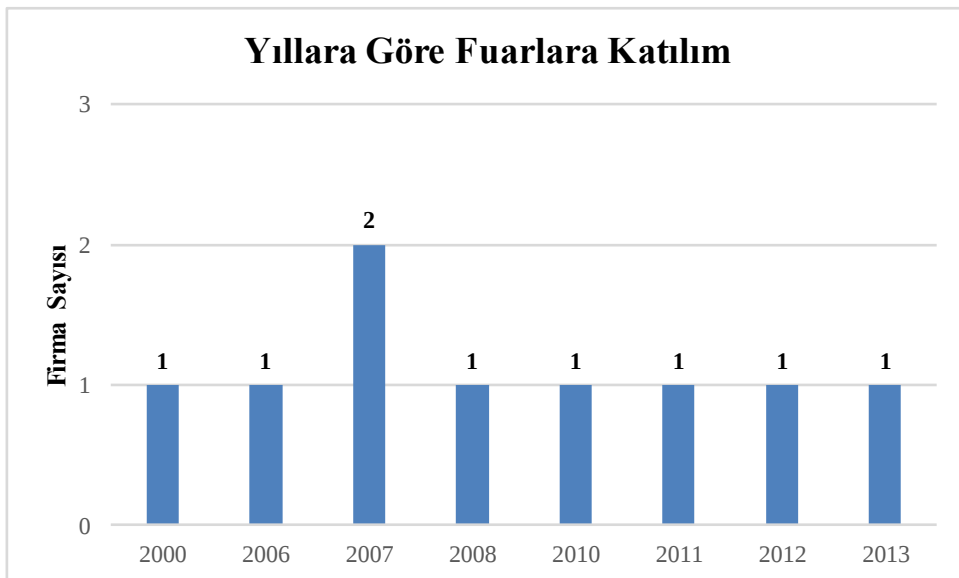
almıştır. 3 sertifika aldığını belirten firma sayısı 1 olurken 4 ya da daha fazla sertifika alan firma sayısı 1 olarak gerçekleşmiştir. Sertifika alan 1 firma Muş'ta, 4 firma ise Van'da faaliyet göstermektedir.

Grafik 37: Alınan Sertifika Sayısı

Destek alan firmaların %36'sı ürünlerin tanıtımı, satışı gibi amaçlarla fuarlara katıldığını belirtmiştir. Fuarlara katılan 10 firmanın fuar için genel olarak yoğunlaştığı bir tarih (yıl) bulunmamakla birlikte 2006 sonrasında neredeyse her yıl en az bir firma fuarlara katılmıştır. 9 firma katıldığı yılı belirtirken 1 firma belirtmemiştir.

Grafik 38: Yıllara Göre Fuarlara Katılım

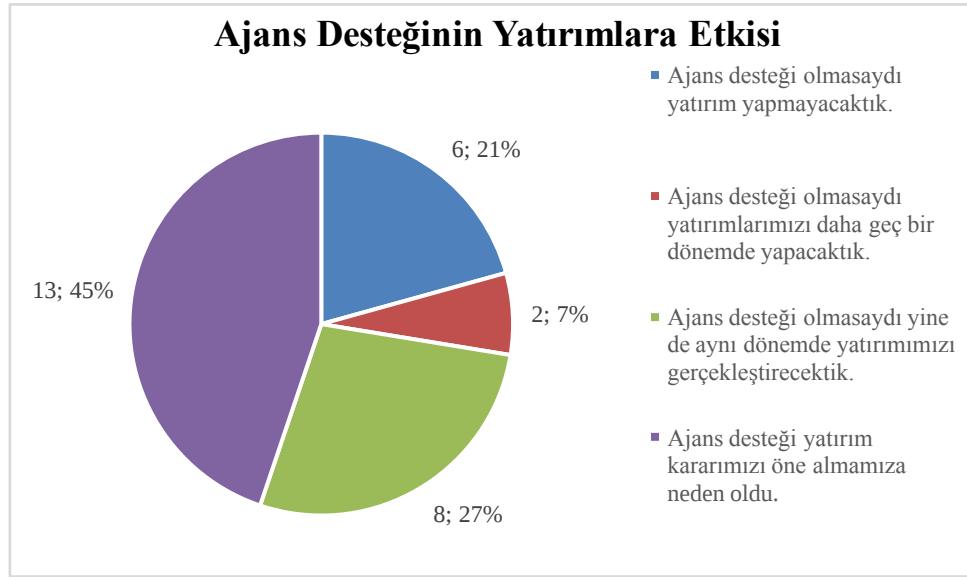

Van'daki firmaların fuarlara katılım konusunda biraz daha aktif olduğu görülmektedir. Van'da faaliyet gösteren 6 firma fuarlara katılırken Muş'ta 2 ve Bitlis'te 2 firma fuarlara katılmıştır. Küçük sanayi sitelerinde üretim yapan firmalar fuarlara katılmazken ve organize sanayi bölgelerinde yer alan 5 firma fuarlara katılım sağlamıştır. Sanayinin alt sektörleri olarak incelendiğinde inşaat malzemeleri imalatında faaliyet gösteren 2 firma, kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı yapan 1 firma, metal sanayide faaliyet gösteren 3 firma ve kimyasal ürünlerin imalatını yapan 2 firma fuarlara katılmıştır.

3.12 Mali Destek Programının Yatırım Kararına Etkisi

Firmaların yatırım kararında Ajans hibesinin etkisi ile ilgili sorulan soruya ankete firmaların %45'i Ajans desteğinin yatırım kararını öne çekmelerine neden olduğu belirtilmiştir. Katılımcı işletmelerin %7'si Ajans desteği olmasaydı yatırımlarını daha geç bir dönemde yapacaklarını belirtmiştir. Firmaların %21'i Ajans desteği olmasaydı yatırım yapmayacaklarını ifade etmiştir.

Grafik 39: Ajans Desteğinin Yatırımlara Etkisi

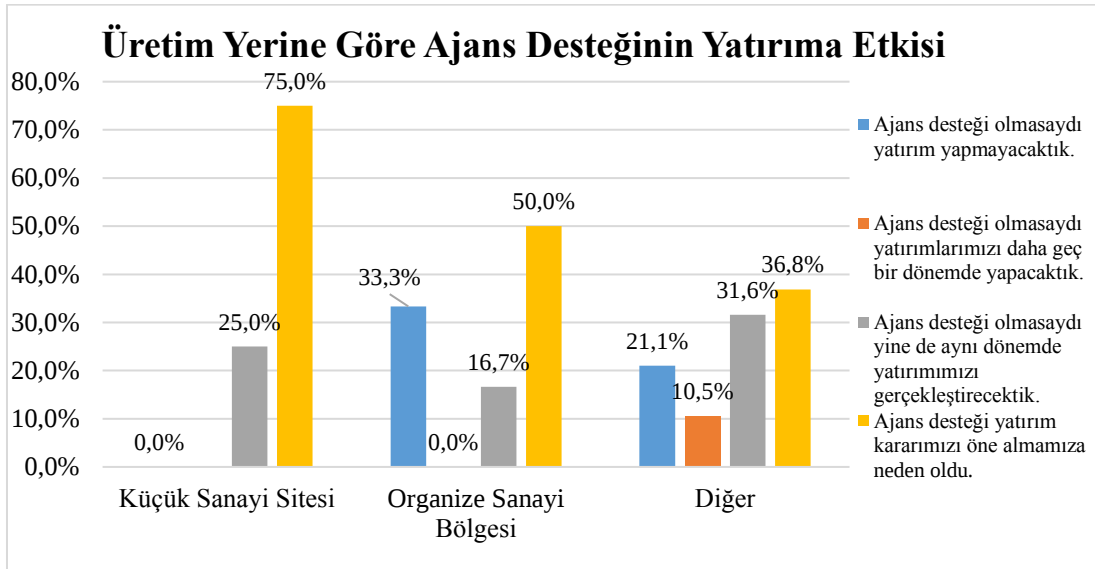
İllere göre irdelendiğinde Bitlis ve Muş'taki firma sahiplerinin tümü Ajans desteği olmasaydı yine de yatırımlarını yapacaklarını bildirmiştir. Hakkari'deki firmaların %33,3'ü ve Van'da faaliyet gösteren işletmelerin %35,7'si Ajans desteği olmasaydı yatırım yapmayacaklarını ifade etmiştir. Ajans desteğinin yatırım kararını öne almada en etkili olduğu iller %66,7 ile Muş ve %50 ile Bitlis illeridir.

Tablo 25: Ajans Desteğinin Yatırım Kararına Etkisi

Ajans Desteğinin Yatırım Kararına Etkisi	Bitlis	Hakkari	Muş	Van	Toplam
Ajans desteği olmasaydı yatırım yapmayacaktık.	0,0%	33,3%	0,0%	35,7%	20,7%
Ajans desteği olmasaydı yatırımlarımızı daha geç bir dönemde yapacaktık.	0,0%	33,3%	16,7%	0,0%	6,9%
Ajans desteği olmasaydı yine de aynı dönemde yatırımımızı gerçekleştirecektik.	50,0%	0,0%	16,7%	28,6%	27,6%
Ajans desteği yatırım kararımızı öne almamıza neden oldu.	50,0%	33,3%	66,7%	35,7%	44,8%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Küçük sanayi sitelerinde yer alan firmaların %75'i ve organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren firmaların yarısı Ajans desteğinin yatırım kararını öne çekmelerine neden olduklarını dile getirmiştir.

Grafik 40: Üretim Yerine Göre Ajans Desteğinin Yatırıma Etkisi

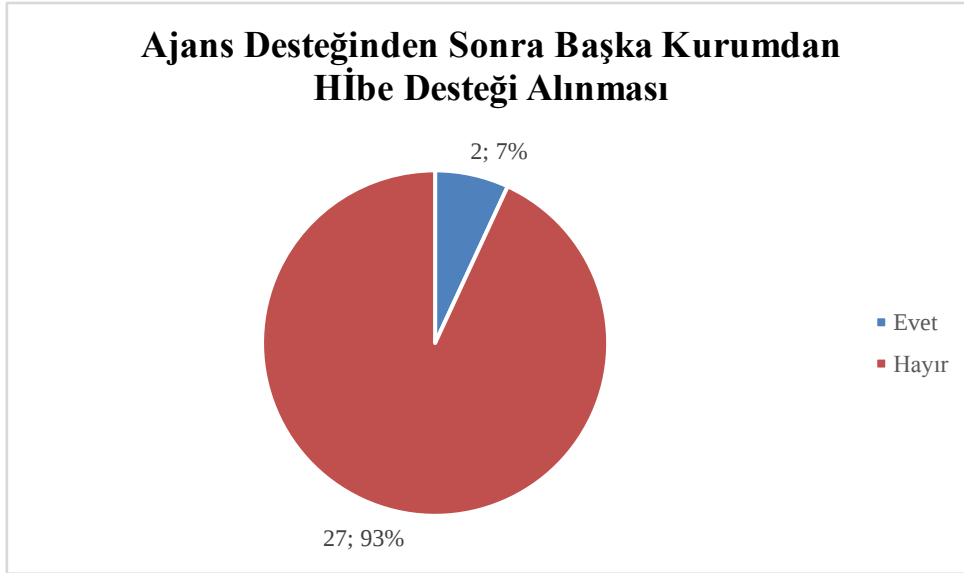
Sanayi sektöründe destek alan firmaların alt sektörlerine bakıldığında inşaat malzemeleri imalatı yapan firmaların üçte biri ve kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı firmaların yarısı Ajans desteği olmasaydı yatırım yapmayacaklarını belirtmiştir.

Sanayi Sektöründe Destek Alan Firmaların Yatırımına Ajans Desteğinin Etkisi	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	İnşaat malzemeleri imalatı	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	Kimyasal ürünlerin imalatı	Metal sanayi	Mobilya imalatı
Ajans desteği olmasaydı yatırım yapmayacaktık.	0,00%	33,33%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Ajans desteği olmasaydı yatırımlarımızı daha geç bir dönemde yapacaktık.	0,00%	11,11%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Ajans desteği olmasaydı yine de aynı dönemde yatırımımızı gerçekleştirecektik.	100,00%	33,33%	0,00%	50,00%	14,29%	33,33%
Ajans desteği yatırım kararımızı öne almamıza neden oldu.	0,00%	22,22%	50,00%	50,00%	85,71%	66,67%
Toplam	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

3.13 Mali Destek Programının Ardından Firmaların Finansman Arayışı

Ajans desteği aldıktan sonra başka bir Kurumdan 2 firma (%7) hibe desteği aldığını ifade etmiştir.

Grafik 41: Ajans Desteğinden Sonra Başka Kurumdan Hibe Desteği Alınması

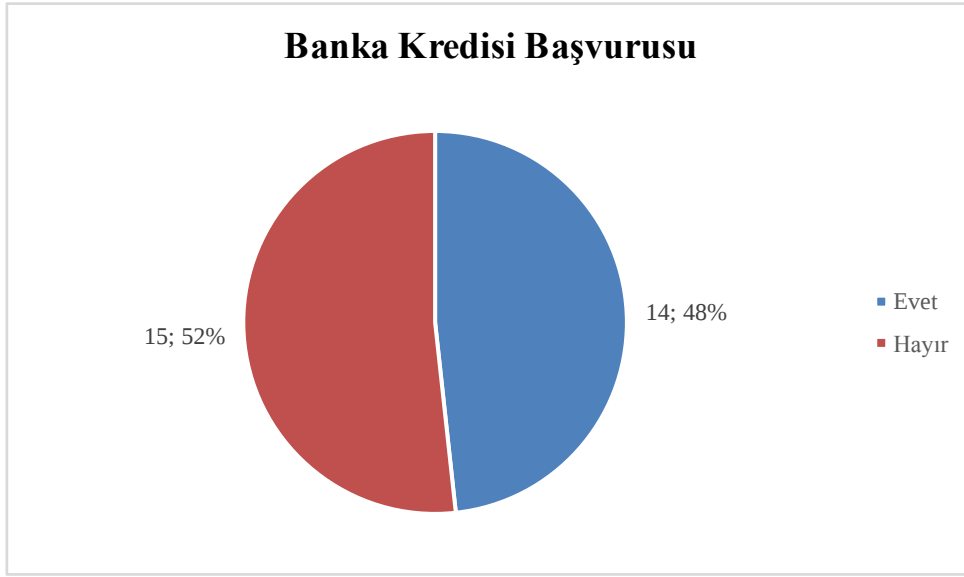

Bu firmaları biri Bitlis'te biri ise Van'da faaliyet göstermektedir. Hibe alan firmalardan 1'i OSB'de yer almakta olup inşaat malzemeleri imalatı gerçekleştirmektedir. Her iki firma da KOSGEB'den hibe aldığını ifade etmiştir. Ajans desteğinin dışında hibe alan 1 firma 10.000-19.999 TL aralığında, 1 firma ise 100.000-499.999 TL aralığında hibe aldığını beyan etmiştir.

Ekonomi Bakanlığı'nın teşviklerine son 3 (üç) yılda başvuru yapıp yapılmadığına ilişkin sorulan soruya firmaların tamamı olumsuz yanıt vermiştir.

Ajans desteği aldıktan sonra banka kredisine başvuran işletme sayısı 14 (%48) olarak gerçekleşmiştir. Bu firmaların %35,7'si Bitlis'te, %7,1'i Hakkari'de, %7,1'i Muş'ta ve yarısı Van'da faaliyet göstermektedir. Bu işletmelerin %14,3'ü (2 adet) küçük sanayi sitelerinde, %21,4'ü (3 adet) organize sanayi bölgelerinde yer almaktadır. Bu firmaların beşi inşaat malzemeleri imalatı, biri kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, üçü metal sanayi ve ikisi mobilya imalatı üzerine faaliyet göstermektedir.

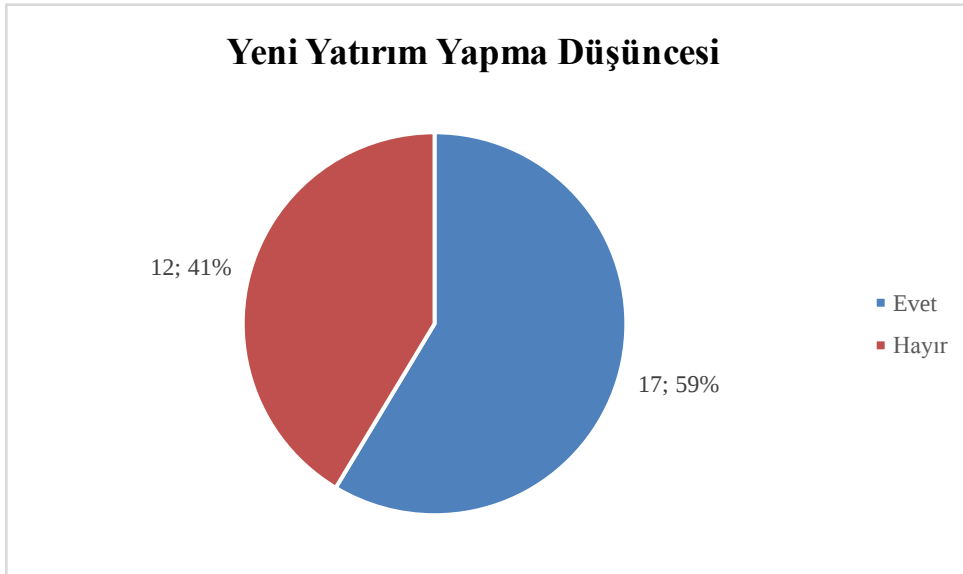
Grafik 42: Banka Kredisi Başvurusu Yapan Firma Sayısı

3.14 Firmaların Yeni Yatırım Yapma Düşüncesi

Firmalar ile yapılan mülakatta yeniden yatırım yapma düşüncesinde olanlar %59'a denk gelmektedir. Yeniden yatırım yapmak isteyen işletmelerin il bazında dağılımına bakıldığında firmaların %23,5'i Bitlis'te, %11,8'i Hakkari'de, %23,5'i Muş'ta ve %41,2 Van'da faaliyet göstermektedir.

Grafik 43: Yeni Yatırım Yapma Düşüncesinde Olan Firmalar

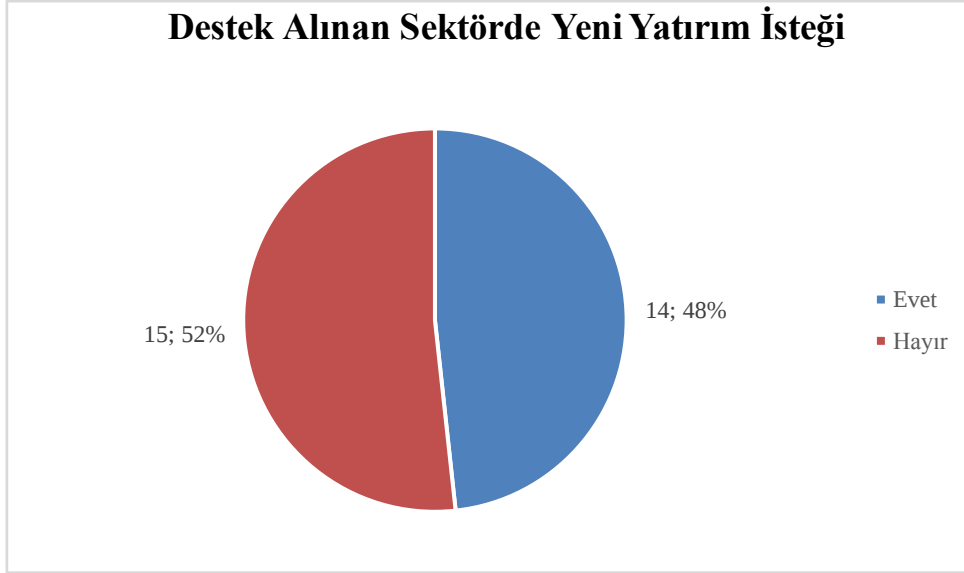

Küçük sanayi sitelerinde yer alan ve yeniden yatırım yapmak isteyen firma sayısı 2 iken organize sanayi bölgelerinde yatırım yapmayı düşünen 3 firma bulunmaktadır. Sektörel dağılım incelendiğinde yeniden yatırım yapmak isteyen imalat sanayi firmalarının %28,6'sı inşaat malzemeleri imalatında, %14,3'ü kauçuk ve plastik ürünlerin imalatında, %7,1'i kimyasal

ürünlerin imalatı %35,7'si metal sanayide, %14,3'ü mobilya imalatında faaliyet göstermektedir.

Anket uygulanan firmaların yaklaşık yarısı (%48) destek alınan sektörde yeniden yatırım yapmak istediklerini belirtmiştir.

Grafik 44: Destek Alınan Sektörde Yeni Yatırım İsteği

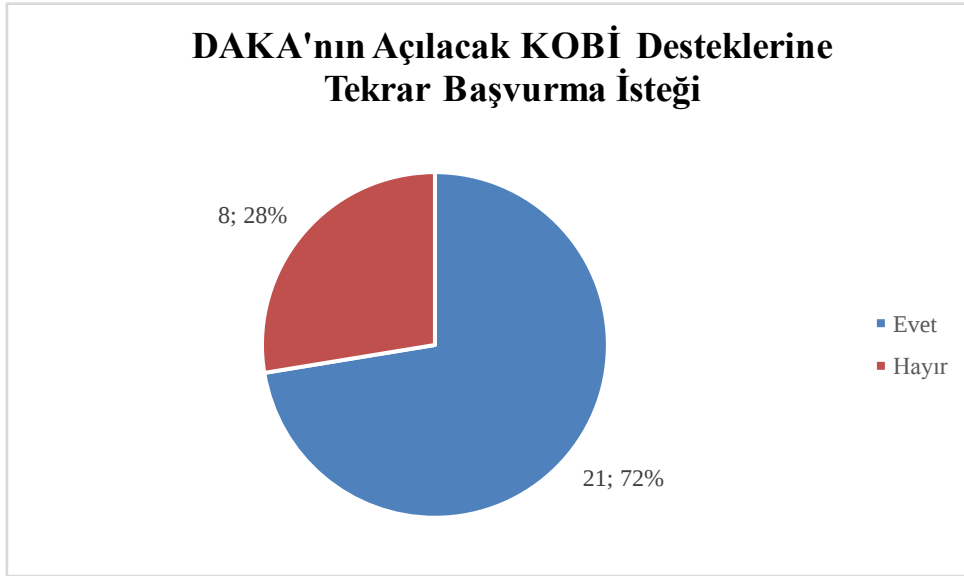

İl bazlı olarak değerlendirildiğinde Bitlis'teki firmalardan 4 tanesi aynı sektörde yatırım yapmayı düşündüklerini belirtmiştir. 2 firma ise aynı sektörde yatırım yapmayı düşünmemektedir. Hakkari'deki firmalardan 2 tanesi aynı sektörde yatırım isterken bir firma düşünmemektedir. Muş'ta 4 firma aynı sektörde yatırım yapmak yönünde irade beyanında bulunurken 2 firma bunun aksini düşünmektedir. Van'da ise aynı sektörde yatırım düşünen 4 firma varken 10 firma yatırım yapmama yönünde fikir belirtmiştir.

4 AJANS DESTEĞİNDEN MEMNUNİYET DÜZEYİ

Ajans'ın açacağı KOBİ ya da girişimcilik mali destek programlarına tekrar başvuracaklarını belirten firmaların oranı %72 seviyesindedir. Tekrar başvuracağını belirten firmaların %19'u Bitlis'te, %14,3'ü Hakkari'de, %19'u Muş'ta ve %47,6'sı Van'da faaliyet göstermektedir. Bu firmaların %9,5'i küçük sanayi sitelerinde, %23,8'i organize sanayi bölgelerinde ve %66,7'si diğer yerlerde faaliyet göstermektedir.

Grafik 45: DAKA'nın Açılacak KOBİ Desteklerine Tekrar Başvurma İsteği

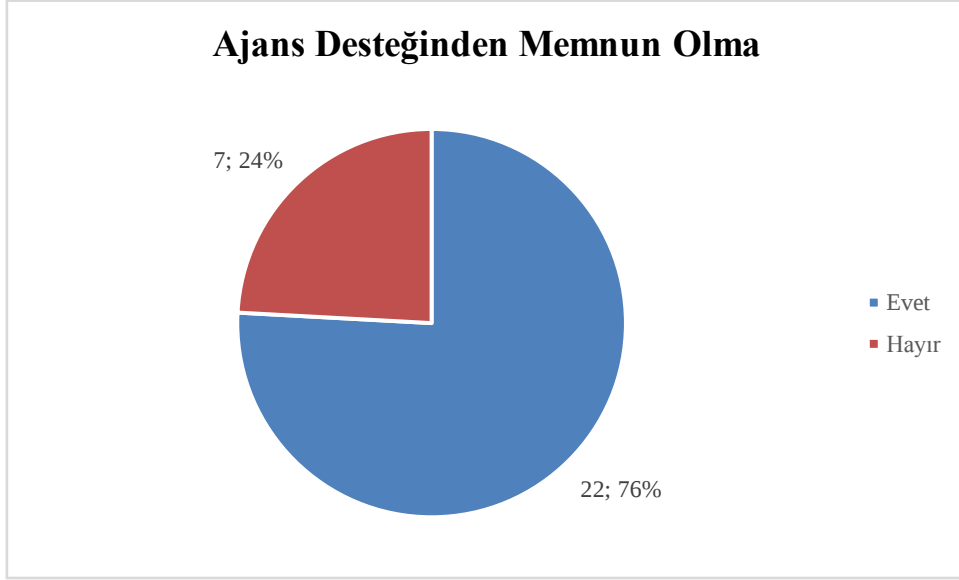
Sanayinin alt sektörleri itibariyle kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı ile kimyasal ürünlerin imalatını yapan firmaların tamamı Ajans'ın tekrar açacağı mali destek programına başvurmak istediğini belirtmiştir. Bu oran metal sanayi firmalarında %72, mobilya ve inşaat malzemeleri imalatı yapan firmalar içinse %67 seviyesindedir.

Tablo 26: Sanayide Alt Sektörlerin DAKA'nın Açacağı KOBİ Hibesine Tekrar Başvuru Düşüncesi

Sanayide Sektörel Olarak Başvuru Düşüncesi	Evet	Hayır	Toplam	Evet Oranı	Hayır Oranı
Gıda ürünleri ve içecek imalatı	-	1	1	0%	100%
İnşaat malzemeleri imalatı	6	3	9	67%	33%
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2	-	2	100%	0%
Kimyasal ürünlerin imalatı	2	-	2	100%	0%
Metal sanayi	5	2	7	71%	29%
Mobilya imalatı	2	1	3	67%	33%
Genel Toplam	17	7	24	71%	29%

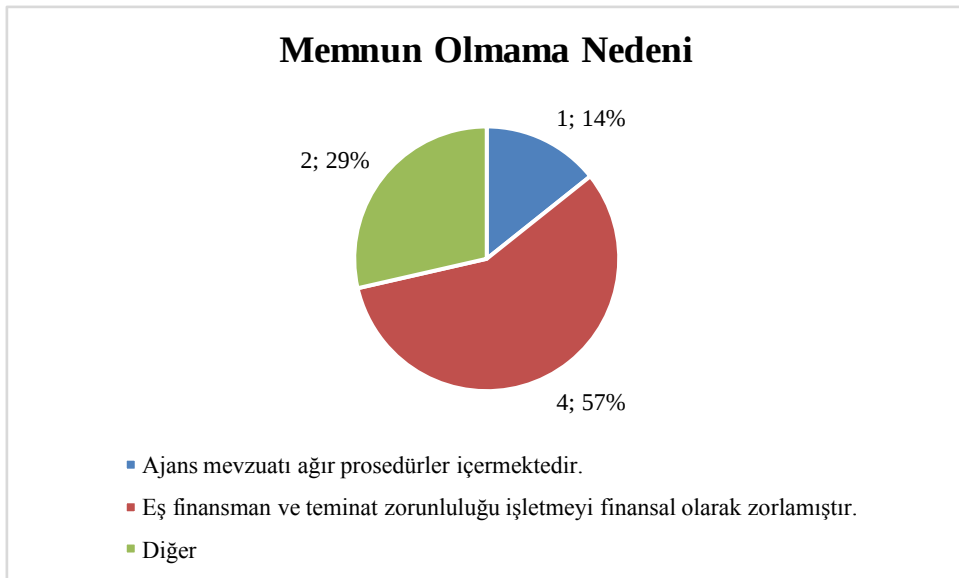
Ankete katılan firmalar yüksek oranda (%76) Ajans destek mekanizmasından memnun olduklarını belirtmiştir. Destek mekanizmasından memnun olmayan firmaların 1 tanesi Bitlis’te, 1 tanesi Muş’ta, 1 tanesi Hakkari’de ve 4 tanesi Van’da faaliyet göstermektedir.

Grafik 46: Ajans Destek Mekanizmasından Memnun Olma

Ajans destek mekanizmasından memnun olmama nedenleri arasında Ajans mevzuatının ağır prosedürler içermesi (%14), eş finansman ve teminat zorunluluğunun işletmeyi finansal olarak zorlaması (%57) ve diğer faktörler (%29) öne çıkmaktadır.

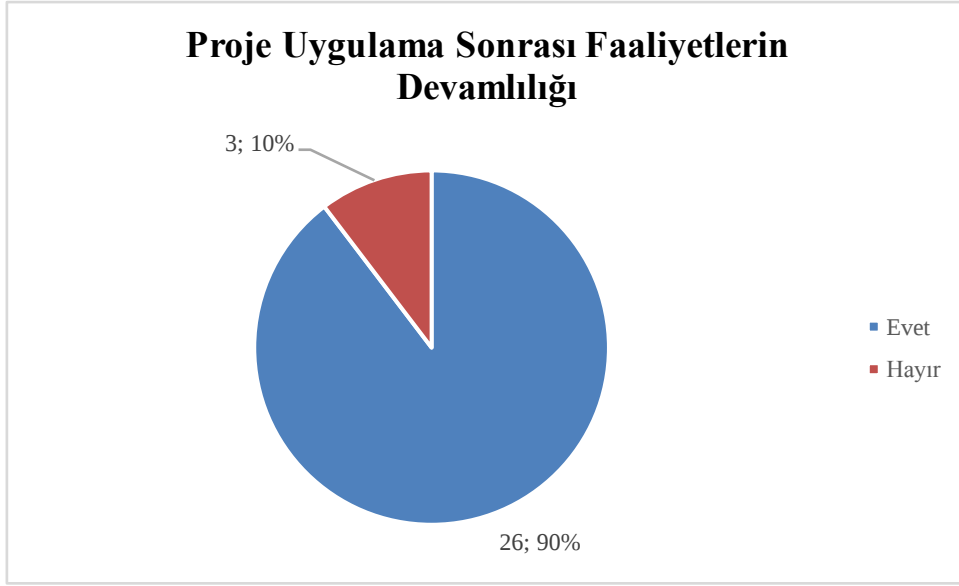
Grafik 47: Memnun Olmama Nedeni

5 PROJE UYGULAMA SONRASI FAALİYETLERİN DEVAMLILIĞI

Firmaların %90'ı projelerini tamamladıktan sonra da üretim ve ticaret faaliyetlerine devam ettiklerini ifade etmiştir. Faaliyetlerine devam edemeyen firmalardan biri bankalara ve piyasaya olan borçlarını çeviremediği için; biri sermaye yetersizliği yüzünden ve biri de diğer sebeplerden dolayı faaliyetlerini durdurmuştur.

Grafik 48: Proje Uygulama Sonrası Faaliyetlerin Devamlılığı

6 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

2010 yılı KOBİ Mali Destek Programı Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından uygulanan ikinci mali destek programıdır. Programın uygulanma süresi içerisinde Van'da yaşanan deprem program süresinin uzamasına ve bazı proje sahiplerinin bozulan piyasa koşullarına bağlı olarak projelerini feshetmelerine neden olmuştur. Bununla birlikte deprem sonrasında 2012 yılında başlayan inşaat faaliyetleri, özellikle inşaat sektörüne girdi sağlayan üreticilerin üretimlerinde önemli artışa neden olmuştur. Başta inşaat yapı malzemeleri olmak üzere, mobilya, cam, plastik birçok sektör siparişleri yetiştirmekte zorlanmıştır. Bu gelişmeler firmaların üretimlerinin yanı sıra ciro ve gelirlerinde artışa neden olmuştur.

Mali destek programının etkisinin en belirgin olduğu gösterge istihdam olmuştur. Proje uygulamasından önce 287 toplam istihdam sayısı neredeyse 2 kat artarak 541 olmuştur. Van'daki sanayi sektörü üreticilerinin istihdam artışının programın toplam istihdam artışına oranı %47,2 olarak gerçekleşmiştir. Yani Van'daki sanayi istihdamı toplam program istihdamının yaklaşık yarısına denk gelmiştir. Yine bu gerçekleşmede deprem sonrası yeniden yapılanmanın etkisinin olduğu söylenebilir.

Programın öncelikleri arasında yer alan ihracata dayalı üretimin sadece firmaların %17 ile sınırlı olduğu görülmektedir. İç piyasada deprem sonrası talebin yükselmesi ile firmaların ihracata sınırlı olarak yöneldiği söylenebilir. Firmaların yenilikçilik ve AR-GE konularında da ilgilerinin sınırlı olduğu görülmektedir. Sadece 6 firma (%21) AR-GE alanında Personel istihdam ettiğini ifade etmiştir.

Ajans'ın açmış olduğu KOBİ ya da girişimcilik mali destek programları firmalarda genel olarak yüksek memnuniyet düzeyine yol açmaktadır. Bununla birlikte bazı firmaların özellikle eş finansman sağlamada ve eş anlı olarak yeni yatırım yaparken işletme sermayesinde sürekliliği sağlama konusunda zorlandıkları görülmektedir. Firmaların bir kısmı başta KOSGEB olmak üzere farklı kaynaklardan hibe arayışı içerisine girerken banka kredisi opsiyonunu da kullananlar olmuştur. Genel olarak programdan destek alan firmalara bakıldığında, mevsimsel etkilere rağmen özellikle yüksek talebin olduğu inşaat malzemeleri imalatı yapan ya da inşaat sektörüne girdi sağlayan sektörlerin üretim, ciro, istihdam gibi alanlarda daha iyi bir noktaya geldikleri söylenebilir.

7 ANKET FORMU

(Bu anket çalışmasının amacı Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı'ndan (DAKA) destek alan işletmelerin finansal yapıları üzerindeki etkilerini incelemektir.)

Mali Destek Programı:
Yararlanıcının Adı:
Adres:
Anket Tarihi:
Görüşülen Kişiler:

SORULAR

- İşletmenizin faaliyet gösterdiği il/ilçe hangisidir?
 - Bitlis / (İlçe belirtiniz)
 - Hakkâri / (İlçe belirtiniz)
 - Muş/ (İlçe belirtiniz)
 - Van/ (İlçe belirtiniz)
- İşletme sahibinin yaşı kaçtır?
 --19
 - 20-29
 - 30-39
 - 40-49
 - 50 ve üzeri
- İşletme sahibinin eğitim durumu nedir?
 - İlkokul
 - Ortaokul
 - Lise
 - Lisans
 - Lisansüstü
- İşletme sahibinin cinsiyeti nedir?
 - Erkek

B. Kadın

5. İşletmeniz kaç yıldır faal olarak faaliyetlerini sürdürmektedir?

A. 0-4 yıl

B. 5-9 yıl

C. 10-14 yıl

D. 15-19

E. 20 ve +

6. İşletmenizin faaliyet gösterdiği sektör hangisidir?

A. Tarım ve hayvancılık

B. Sanayi

C. Hizmetler

D. İnşaat

7. İşletmeniz imalat sanayinde faaliyet gösteriyorsa alt sektörü hangisidir?

A. Gıda ürünleri ve içecek imalatı

B. Tekstil ve giyim ürünleri imalatı

C. Deri ve ilgili ürünlerin imalatı

D. Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı

E. Kimyasal ürünlerin imalatı

F. Mobilya imalatı

G. Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı

H. Tıbbi ürünlerin imalatı

I. Metal sanayi

J. İnşaat malzemeleri imalatı

K. Diğer (Belirtiniz.....)

8. İşletmeniz hizmetler alanında gösteriyorsa alt sektörü hangisidir?

A. Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri

B. Eğitim

C. Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor

D. Toptan ve perakende ticaret

E. Ulaştırma ve depolama

- F. Bilgi ve iletişim
- G. Finans ve sigorta faaliyetleri
- H. Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler
- L. Diğer (Belirtiniz.....)

9. İşletmenizin mülkiyet durumu nedir?

- A. Firma Mülkü
- B. Kiralık

10. İşletmeniz üretim faaliyetlerini nerede gerçekleştirmektedir?

- A. Organize Sanayi Bölgesi
- B. Küçük Sanayi Sitesi
- C. İŞGEM
- D. Diğer

11. İşletmeniz hangi KOBİ sınıfı içerisinde yer almaktadır?

- A. Mikro işletme
- B. Küçük işletme
- C. Orta büyüklükte işletme

12. İşletmeniz Ajans desteği aldıktan sonra cironuzda ne kadar artış yaşanmıştır?

- A. 0-%4
- B. %5-%9
- C. %10-%20
- D. %21-%29
- E. %30-%49
- F. %50-%99
- G. %100 ve +

13. İşletmeniz Ajans desteği aldıktan sonra net kârınızda ne kadar artış yaşanmıştır?

- A. Artış yaşanmamıştır.
- B. 0-%4
- C. %5-%9
- D. %10-%20

- E. %21-%29
- F. %30-%49
- G. %50-%99
- H. %100 ve +

14. İşletmenizde Ajans desteği almadan önce kaç kişi çalışıyordu?

.....

15. İşletmenizde şimdi kaç Personel çalışmaktadır?

.....

16. İşletmenizde çalışan Personelin eğitim durumu nedir?

- A. İlkokul (.....kişi)
- B. Ortaokul (.....kişi)
- C. Lise (.....kişi)
- D. Lisans (.....kişi)
- E. Lisansüstü (.....kişi)

17. İşletmenizin alanı Ajans desteği aldıktan sonra ne kadar artmıştır?

- A. Artış yaşanmamıştır.
- B. 1-99 metrekare
- C. 100-199 metrekare
- D. 200-299 metrekare
- E. 300-499 metrekare
- F. 500-999 metrekare
- G. 1000 metrekare ve +

18. Ürettiğiniz ürünleri ülke içinde en fazla hangi ile/illere pazarlıyorsunuz?

- A. TRB2 illeri
- B. TRB2 dışında Doğu Anadolu illeri
- C. Güneydoğu Anadolu illeri
- D. Doğu ve Güneydoğu Anadolu illeri
- E. Diğer

19. İşletmeniz Ajans desteği aldıktan ihracata başlamış mıdır? (Ürettiği ürünü kendisi dışında aracılar/diğer firmalar ihraç ediyorsa Firma kendi ihraç etmiş gibi değerlendirilecektir. Bu husus Firma Yetkilisine soru sorulurken belirtilmelidir.)

- A. Evet
- B. Hayır

20. İşletmenizin ihracatı Ajans desteği aldıktan sonra ne kadar artmıştır? (19. Sorunun cevabı “Evet” ise) (Ürettiği ürünü kendisi dışında aracılar/diğer firmalar ihraç ediyorsa Firma kendi ihraç etmiş gibi değerlendirilecektir. Bu husus Firma Yetkilisine soru sorulurken belirtilmelidir.)

- A. 0-%4
- B. %5-%9
- C. %10-%20
- D. %21-%29
- E. %30-%49
- F. %50-%99
- G. %100 ve +

21. İşletmeniz ihracat yapıyorsa kaç ülkeye ihracat yapılmaktadır? (Ürettiği ürünü kendisi dışında aracılar/diğer firmalar ihraç ediyorsa Firma kendi ihraç etmiş gibi değerlendirilecektir. Bu husus Firma Yetkilisine soru sorulurken belirtilmelidir.)

- A. 1
- B. 2
- C. 3
- D. 4
- E. 5
- F. 6 ve +

22. İşletmeniz ihracat yapıyorsa hangi ülkelere ihracat yapılmaktadır? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

- A. İran
- B. Irak
- C. Almanya

- D. İtalya
- E. Japonya
- F. Kanada
- G. Rusya
- H. (Belirtiniz.....)

23. İşletmenizin bilançosu (aktif büyüklüğü) Ajans desteği aldıktan sonra ne kadar artmıştır?

- A. 0-%4
- B. %5-%9
- C. %10-%20
- D. %21-%29
- E. %30-%49
- F. %50-%99
- G. %100 ve +

24. Müşteri sayınız Ajans desteği aldıktan sonra ne kadar artmıştır?

- A. 0-%4
- B. %5-%9
- C. %10-%20
- D. %21-%29
- E. %30-%49
- F. %50-%99
- G. %100 ve +

25. İşletmenizin üretim miktarı Ajans desteği aldıktan sonra ne kadar artmıştır?

- A. 0-%4
- B. %5-%9
- C. %10-%20
- D. %21-%29
- E. %30-%49
- F. %50-%99
- G. %100 ve +

26. İşletmenizin üretim kapasitesi Ajans desteği aldıktan sonra ne kadar artmıştır?

- A. 0-%4
- B. %5-%9
- C. %10-%20
- D. %21-%29
- E. %30-%49
- F. %50-%99
- G. %100 ve +

27. Ajans desteği aldıktan sonra üretim maliyetlerinizde ne kadar azalma meydana gelmiştir?

- A. Azalma yaşanmamıştır.
- B. %0-%4
- C. %5-%9
- D. %10-%14
- E. %15-%19
- F. %20 ve +

28. İşletmenizde AR-GE personeli çalışıyor mu?

- A. Evet
- B. Hayır

29. İşletmenizde kaç AR-GE personeli çalışmaktadır? (28. Sorunun cevabı “Evet” ise)

- A. 1-4
- B. 5-9
- C. 10-14
- D. 15-19
- E. 20 ve +

30. AR-GE departmanının kurulmasında ya da AR-GE personeli çalıştırılmasında Ajans desteği etkili oldu mu?

- A. Evet
- B. Hayır

31. Ajans desteği aldıktan sonra herhangi bir Kurumdan hibe aldınız mı?
- A. Evet
- B. Hayır
32. Ajans desteği aldıktan sonra hangi Kurumdan hibe aldınız? (31. Sorunun cevabı “Evet” ise)
- A. KOSGEB
- B. TÜBİTAK
- C. TKDK
- D. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
- E. Diğer (Cevabınız “Diğer” ise Kurum Belirtiniz.....)
33. Ajans desteği aldıktan sonra kaç defa hibe aldınız? (31. Sorunun cevabı “Evet ”ise)
- A. 1 (Kurum belirtiniz.....)
- B. 2 (Kurumları belirtiniz.....)
- C. 3 (Kurumları belirtiniz.....)
- D. 4 (Kurumları belirtiniz.....)
- E. 5 (Kurumları belirtiniz.....)
- F. 6 ve + (Kurumları belirtiniz)
34. Ajans desteği aldıktan sonra herhangi bir Kurumdan hibe aldıysanız hibe miktarı nedir? (31. Sorunun cevabı “Evet” ise)
- A. 0-9.999 TL
- B. 10.000-19.999 TL
- C. 20.000-49.999 TL
- D. 50.000-99.999 TL
- E. 100.000-499.999 TL
- F. 500.000-999.999 TL
- G. 1.000.000 ve +
35. Yeni bir yatırım düşünüyor musunuz?
- A. Evet

B. Hayır

36. Yeni yatırım yapacaksanız hangi ilde yatırım yapmayı düşünüyorsunuz? (35. Sorunun cevabı “Evet” ise)

A. Bitlis

B. Hakkâri

C. Muş

D. Van

E. Diğer İller (Belirtiniz.....)

37. Ajans desteği alarak üretimine başladığınız/üretimini artırdığınız sektörde büyümeyi/yeni yatırım yapmayı düşünüyor musunuz?

A. Evet

B. Hayır

38. Ajans desteği alarak üretimine başladığınız/üretimini artırdığınız sektörde yeni yatırım yapmayı düşünüyorsanız hangi il/illerde yatırım yapmayı düşünürsünüz? (37. Sorunun cevabı “Evet” ise)

.....

A. 1 İstanbul veya çevre iller

B. 2 Ankara veya çevre iller

C. 3 İzmir veya çevre iller

D. Antalya veya çevre iller

E. Gaziantep veya çevre iller

F. Bursa veya çevre iller

39. Ajans desteği alarak üretimine başladığınız/üretimini artırdığınız sektör dışında bir sektörde yeni yatırım yapmayı düşünüyor musunuz?

A. Evet

B. Hayır

40. Ajans desteği alarak üretimine başladığınız/üretimini artırdığınız sektör dışında bir sektörde yeni yatırım yapmayı düşünüyorsanız hangi il/illerde yatırım yapmayı düşünürsünüz? (39. Sorunun cevabı “Evet” ise)

.....

41. Firmanız üretim yaptığı sektörde büyümüyorsa bunun nedeni nedir?

- A. Bölge dışı ve/veya dış pazarlara erişim sağlanamamaktadır.
- B. İç pazarda ürettiğimiz ürüne olan talep yetersizdir.
- C. Diğer (Belirtiniz)

42. Neden bu sektörde faaliyet gösteriyorsunuz?

- A. Bu sektörde “baba mesleği” olarak kuşaktan kuşağa üretimimize devam ediyoruz.
- B. Sektörde başka yatırımcıları görünce yatırım yapmaya karar verdik.
- C. Yatırım yapmadan önce sektörde ticari tecrübemiz olduğu için yatırım yapmaya karar verdik.
- D. Diğer (Belirtiniz)

43. Üretim ve ticaret hayatınıza yeniden başlasaydınız hangi sektörü seçerdiniz?

.....

44. Çocuklarınızın bu işletmeyi devralarak üretim faaliyetlerine devam etmesini istiyor musunuz?

- A. Evet
- B. Hayır

45. 44. Sorunun cevabı hayırsa, çocuklarınızın hangi sektörde yer almasını istiyorsunuz?

- A. Kamuda çalışmasını istiyorum.
- B. Turizm sektöründe çalışmasını istiyorum.
- C. Eğitim sektöründe çalışmasını istiyorum.
- D. Tarım ve hayvancılık sektöründe çalışmasını istiyorum.
- E. Sağlık sektöründe çalışmasını istiyorum.
- F. Siyasete atılmasını istiyorum.
- G. Diğer (Belirtiniz.....)

46. Ekonomi Bakanlığı’nın teşviklerine son 3 (üç) yılda başvurduğunuz mu?

- A. Evet
- B. Hayır

47. Ajans desteği aldıktan sonra işletmeniz için banka kredisine başvurduğunuz mu?
- A. Evet
- B. Hayır
48. Ajans desteğinin yatırım kararınız üzerinde nasıl bir etkisi oldu?
- A. Ajans desteği yatırım kararımızı öne almamıza neden oldu.
- B. Ajans desteği olmasaydı yatırımlarımızı daha geç bir dönemde yapacaktık.
- C. Ajans desteği olmasaydı yatırım yapmayacaktık.
- D. Ajans desteği olmasaydı yine de aynı dönemde yatırımımızı gerçekleştirecektik.
49. Ajans'ın KOBİ'ler ile ilgili mali destek programlarına tekrar başvuracak mısınız?
- A. Evet
- B. Hayır
50. Proje uygulamasının kurumsal yapınıza nasıl bir etkisi olmuştur?
- A. Daha profesyonel bir ekip kurarak faaliyetlere devam ettik.
- B. Uzmanlaşmaya giderek iş bölümünü belirgin bir hale getirdik.
- C. Etkin bir şekilde danışmanlık hizmetlerinden faydalanmaya başladık.
- D. İşletme iş güvenliği, sigortalı işçi çalıştırma konularında daha bilinçli bir hale geldi.
- E. kurumsal yapımıza herhangi bir etkisi olmamıştır.
51. İşletmenize ait bir web sitesi var mıdır?
- A. Evet
- B. Hayır
52. İşletmenize ait bir web sitesi varsa bunun kurulmasında ya da geliştirilmesinde Ajans desteği etkili olmuş mudur?
- A. Evet
- B. Hayır
53. Ajans desteğiyle yeni ürün üretmeye başladınız mı?
- A. Evet
- B. Hayır

54. Ajans desteğiyle kaç yeni ürün üretmeye başladınız? (53. Sorunun cevabı “Evet” ise)
- A. 1
B. 2
C. 3
D. 4
E. 5
F. 6 ve +
55. Ürünlerinizin tanıtımı, satışı gibi amaçlarla fuarlara katılım sağlıyor musunuz?
- A. Evet
B. Hayır
56. Hangi tarihten itibaren fuarlara katılım sağlıyorsunuz?
..... (Tahmini başlangıç tarihi giriniz.)
57. Proje uygulama süresi içerisinde Patent Tescili, Marka Tescili, Faydalı Model Tescili, Endüstriyel Tasarım Tescili yaptınız mı?
- A. Evet
B. Hayır
58. Kaç Patent Tescili, Marka Tescili, Faydalı Model Tescili, Endüstriyel Tasarım Tescili yaptınız? (57. Sorunun cevabı “Evet” ise)
- A. 1
B. 2
C. 3
D. 4 +
59. Proje uygulama süresi içerisinde kurumsal kapasitenizi artırmaya yönelik sertifika aldınız mı?
- A. Evet
B. Hayır
60. Kaç sertifika aldınız? (59. Sorunun cevabı “Evet” ise)

- A. 1
- B. 2
- C. 3
- D. 4+

61. Ajans destek mekanizmasından memnun musunuz?

- A. Evet
- B. Hayır

62. 61. Sorunun cevabı “Hayır” ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

- A. Ajans mevzuatı ağır prosedürler içermektedir.
- B. Proje uygulama süresi yetersizdir.
- C. Eş finansman ve teminat zorunluluğu işletmeyi finansal olarak zorlamıştır.
- D. Danışmanlık sistemi yetersizdir.
- E. Diğer..... (Belirtiniz)

63. Ajans desteği aldıktan sonra Projenizin uygulamasına devam ediyor musunuz?

- A. Evet
- B. Hayır
- C. Başkasına devrettim.

64. 63. Sorunun cevabı “Hayır” ya da “Başkasına devrettim” ise sebebi nedir?

- A. Deprem dolayısıyla sıkıntılar yaşadık.
- B. Rekabet edemediğimiz için çalışmaları durdurduk.
- C. Başka bir sektöre geçtik.
- D. Bankalara ve piyasaya olan borçlarımızı çeviremedik.
- E. Diğer..... (Belirtiniz)

2010 YILI KOBİ MALİ DESTEK PROGRAMI ETKİ DEĞERLENDİRME ETKİ ANALİZİ RAPORU

2018

Şerefiye Mah. Cumhuriyet Cad. 943. Sok. No:1 65140 İpekyolu / Van

Tel : (0432) 215 65 55 (pbx) / Faks : (0432) 215 65 54 - (0212) 381 79 93

E-mail : bilgi@daka.org.tr / Web : www.daka.org.tr

www.facebook.com/doguanadolukalkinmaajansi
www.twitter.com/DAKA_org_tr